

Naši so rokopise.

(Leta 1890.)

Iskali po prašnih arhivih,
Po cerkvah so že, po gradéh,
Iskali po knjižnicah starih,
Pod strehami in po kletéh.
Preiskana vsa je dežela,
Prebrskan vsak kot, premetán:
Želénih nikjér rokopisov,
Let dolgih ves trud je zamán!
A star učenják se zamisli,
Kazalec ob čelo uprè,
Ob čelo zgubančeno resno —
Svetuje jim mož govore:
»In vènder jih moramo najti,
Svedoke preslavnih nam duj,
Pomnike kulture prastare
In staromadjarske močí!
»Turčin pobegnivši iz Bude
Uplnil nam mnog je zaklád,
Odnesel i listine stare,
Velím vam, s seboj v — Carigrad!
»Tam biblije, pesmij cerkvenih
Častiti trohni pergamen,
Tam pesmi junaške so naše
Iz kralja Matjaža vremén . . .

»Svetinj naših starih poškat
Rad pojde pač vsak narodnják . . .
A v Ištambul pet učenjakov
Odpelje že bliskovni vlak.
Vse knjižnice ódpre jim Sultan,
Zakladnice vse na stežáj:
»Tù šare bo morda kaj vaše . . .
No, Allah sám sreče vam daj!
In iščejo, iščejo dolgo,
Pretaknjen vsak kot, premetán:
Želénih nikjér rokopisov!
Tù tudi ves trud bo zamán?
Pa iščejo, iščejo dalje: —
Pod prašnim koránom prikrit
Leži pergamenast tù svitek . . .
Dve listini — nádeje svit!
Kdo pisal tá písmena krasna?
Kák jezik na listih je téh?
Glej, glagolske črke . . . a jezik
Slavjanski na pismih obéh!
Na jednem podpisan kralj srbski,
In Milutin mu je imé;
Na drugem podpisan ban Hrvoj . . .
A našli so sámo tí dvé!

Kalašnikov.

Slávina.

Kaj storil si ljutim bogovom Črtom,
Kaj bóginji hladni Moráni, Krut,
Da spavaš ogrnjen z mrtvaškim prtom,
S solzami dvorjanov zvestih posut?

Na té se Slávina žena ozira,
Ko rósna cvetica na tèmni oblak.
Glasóvi vršé strahú in nemira,
Vojaku šepeče skrivno vojak:

»Na pir je Hinek kralja, kraljico
Povabil v najlepši svojih gradóv;
Ko jasno nebó je rodilo danico,
Prinesli so mrtvega kralja domóv.«

Med dvórnimi vitezi hladno truplo
Saksonski králjevič Hinek rosí,
Skriváj na njegovo lice osuplo
Obrača Slávina žarne očí.

Sloveni iz cvétnih polabskih krajev
Prihajajo kralja na dvor milovát.
Z otoka iz svetih rujanskih gajev
I žréc prihití Svetovidov, Nerát.

Zaplaka górkó ob mrtvem kralji,
Pogleda Slávino, Hinka temnó,
Razporje si rizo v globokom žalji,
Potóži dvoru glásno takó:

»Zakaj li pustila je sokolica
Sokólovo róдно gnezdo, zakaj?
Iz tuje dežéle neverna ptica
Priplavalá z orlom sovražnim nazaj.

»Zasekala smrtne sta rane sokolu,
Pehnila na volhko krilo ga tál,
Da vladala bi samá na prestolu
In smelo zrla z visokih skál.«

Umolkne duhovnik — králjevič vrisne,
Na durih odskočí železni zapáh,
Sloveni jeknejo, hipno zablisne
Sto méčev med vrati v saksonskih rokáh.

»Sežgíte kralja, uklónite čéla!
Pretí vam méčev nemila réz.
Saksoncev bodi polabska dežéla,
In mladi králjevič bodi ji knez!«

Poljubi Krutov obraz morilka,
Ozrè se na Hinka, na šumni zbor,
Vztrepeče, kakor ob vetru bilka,
In blazna ostavi Slávina dvor . . .

Filodem.

Višja ukazuje moč . . .

»Dókler pómlad pestrokrila
Bivala je še pri nas,
Tvoja pesem je glasila,
Nje mogočen bil je glas.

»Zima prišla je ledéna,
Pesmi tožno se glasé;
Mrtva njih je moč ognjéna,
Pesmi lépe v srci — spé!«

Ni takó, mladenka zala,
Pevca ne umeješ ti:
Pómlad ni mi pesmij dala,
Zima vzela mi jih ni.

Srečo pójem in nezgodo
Bodi pómlad, zime noč;
Kakšne pa naj pesmi bodo,
Višja ukazuje moč! . . .

Rástislav.

Stari naslanjáč.

Bajka, Spisal S. P.

(Dalje.)

ližala se je zopet zima. Hlapec Miha je snel hladne veter-nice in nateknil zimska okna, pečár je tudi že zamazal peči; večeri so bili vedno daljši, dnevi vedno krajši, in le malokdaj je pozno jesensko solnce predrlo gosto meglo ter za trenutek posijalo v sobo. Ljudje so jeli nositi toplo obleko, naš gospod pa je zjutraj ogrnil plašč, kadar je šel v cerkev. Spaval je v sobi poleg nas z najstarejšim sinom Julčkom. Nekega dné je zopet na vse zgodaj šel z dóma, Julček pa je tedaj prižgal svečo in se v postelji učil za šolo. Prav skoro se oče vrne, stopi k sinu, uprè vánj dobre svoje oči in se bridko razjoka. Nató seže pod plašč in mu podarí volnen jopič.

»Ná za zimo, da te ne bode zeblo,« reče mu zamolklo; »saj ti ne bodem mogel dajati ničesar več!« Zopet mu stopijo solze v oči in se mu vlijó po ostarelih licih.

»Oče, zakaj se jokate?« vpraša ga sin ves osupel, »kaj se je zgodilo?«

»Danes ne odpremo več prodajalnice; zapečatili jo bodo,« pravi oče počasi in zopet umolkne. Sin izpustí knjigo, stisne očetovo roko in jo hvaležno poljubi, toda ziniti ne more ni besedice. Silna žalost ga je dušila in mu stiskala srce; šele ko se je oče obrnil in zamišljen hodil iz sobe v sobo, zaril se je sin pod odejo in ihtel, dokler mu ni nekoliko odleglo.

Kakó je obitelj in druge domačine pretresel trgovski polom gospodarjev, tega ne vé, zakaj nisem jih videl; le toliko sem čutil v našo sobo, da zjutraj ni bilo navadnega hrupa, ko so vstajali. Niti

otrók ni bilo slišati, kakor bi bili vsi pomrli ali se izselili; tudi hišne ni bilo blizu, da bi bila pometla in pospravila. V tem čujem iz prednje sobe prav živahno govorjenje. Za poséte je bilo še prezgodaj, in vender je bil glas tujega človeka. Vrata se odpró, in z domačo gospó stopi v sobo majhna priletna ženska, ne gospódska, ne kmetska, zavita v velik volnen robec; na glavi ima nekakšno pokrivalo, da ni móči razločiti, ali je klobuk ali zavijača.

»Kaj pa hočete prav za prav?« vpraša jo domača gospá.

»Kaj hočem? Čudno vprašanje! Svoje novce hočem,« zavrne óna in se ogleduje po sobi. »Svoje novce hočem, da bodem živela ob čem. Saj pravim, rajši bi jih bila dala v hranilnico. Ali kdo mi more zameriti: v mojem uboštvu se pozná vsak krajcar, in dobro sem potrebovala večjih obrestij. In ljudje so govorili: ‚Nič se ne bojte, ta gospod je sámó poštenje; varnejši so novci pri njem nego v vsaki hranilnici.‘ In sedaj? Sedaj bodem morala ob petkih hoditi od hiše do hiše ubogajme prosit.«

»Nikar ne govorite takó brezumno,« ugovarja ji gospá, »saj sem vam že rekla, da ne izgubi nihče niti beliča, kdor je kaj posodil v gotovem novci, in pred vsakim drugim plačilom se povrnejo male prihranjene vsote, kakeršna je vaša.«

»Mislite?« vpraša žena nekoliko mirnejša in milo pogleda našo gospó.

»Ne mislim samó, ampak vé m za gotovo,« reče gospá.

»Tedaj pa mi nikar ne zamerite,« prosi óna in se zopet rado vedno ogleduje. »Kakó imate vender lepó, prav kakor kje pri grofu! Morda je le res, kar govoré ljudje, da vam ne bode sile; da ste svoje tisočake dobro shranili in poskrili?«

»Naša gospá vzkípí od upravičene jeze, in očí se ji zabliskajo, kakor bi kresala iskre iz njih.

»Kaj? Takšne nesramne laží pobirate po mestu in si jih upate praviti méni v obraz? Vi, ki ste v samih obrestih dobili dvakrat toliko ali še več, kolikor je vseh vaših prihranjenih novcev? Kár poberite se mi, sicer govorim drugače s cesarsko gospódo, in nič usmiljenja ne bodo imeli z vami.«

Staro ženo zapeče vest, skesá se nepremišljenih besed in rada bi jih preklicala in prosila oproščenja; ali odločna naša gospá ji ne dá govoriti, ampak pokaže ji vrata in jih vsa togotna zaprè za njo. Še se ni potolážila, nego vsa razdražena hodila po sobi, ko je prijokal v sobo Julček s knjigami pod pázduho. Mati se ne zmeni zánj; saj se otroci hitro jokajo in takoj zopet smejejo. Ali danes je bilo dru-

gače; deček ni prestal, ampak se stisnil v kot, ihtel in si vedno iz nova otiral oči.

»Kaj ti je?« vpraša ga napósled mati in obstane pred njim.

»Oh, mama, kakó so me v šoli zasmehovali in mi priimke dajali!« izjeca nedolžno dete.

»Kdo te je zasmehoval?« vpraša mati.

»Otroci,« reče sin, zadovoljen, da ga kdo posluša, in hoče pripovedovati dalje. Toda mati se mu kratko odreže:

»Kdo bi se menil za otroške neumnosti!« Nató gré iz sobe.

Zopet sem čul pred vrati glasno govorjenje, in zopet je z domačo gospó prišla tuja, suha, prevzetna in huda gospá, kakor bi oná ukazovala tukaj. Vse je šumelo na nji od težke svilnate oprave, in kár lesketala se je od bogatega zatega lišpa, dragocenih kamenov in biserov. Upehana od stopnic in od jeze kár takoj séde na zofo in neprestano govori, ne da bi se oddehnila. Ne vém, ali jo je naša gospá prezirala, ali se je je bala; to pa vém, da je sicer vselej sedela kraj gosta na zofi, danes pa je prvič o takšni priliki sedla náme.

»Vsemu temu je kriva neizmerna vaša gospodščina,« reče oblastna gospá. »Kaj vam treba vsega tega; kdo se méni za kramarjevo ženo, ali poseda na pleteno klop, ali na grofovsko garnituro! In hčerke, sevéda, morajo se vzgajati za gospodičine in se spakovati na forte-pijanu ter si kaziti oči po laških in francoskih slovarjih, kakor bi se kdáj baroni trgali zánje! Dopóldne kuhalnico v roko, popóldne pa šivanko; to se spodobi meščanskim dekletom, a ne pohajati v drevored in pod Rožnik ter Bogú čas krasti. Kakó sem morala jaz delati v mladih letih in se truditi, da sedaj nimam skrbi in da si časih smem privoščiti malo poboljška! Niti dandanes ne bi dejala svilnatega krila náse, da se ne bojim skoposti, ki je velik greh. Naj le trosi, kdor ima; ali prej si mora sam kaj zaslužiti in prihraniti, ne pa razsipati imetja tujih žuljev.«

»Vsak po svojem,« seže ji v besedo domača gospá, »kar je bilo nekđaj dobro, to danes ne veljá. Ako bi vam bil Bog dal otrók, izvestno bi jih tudi vzgajali drugače, nego so vaši roditelji izrejali vas. Prav to, da je trgovina dandanes takó težavna in nestanovita stvar, prav to je vzrok, da sem vedno silila, naj se otroci učé, kar se dá. Kolikokrat sva se zaradi tega sporekla z možem! Le prehitro je prišlo, da je skrb moja upravičena. In kar stane učenje, to ni niti kaplja v mórje proti temu, kar se izgubi po nesrečni trgovini. Sicer pa ste vi menda prva, ki je kdáj kakí materi očitala, da preveč trosi za vzgajanje otrók. Sram vas bodi!«

»Takó! Sram me bodi?« sikne tuja gospá kakor besna kača, »sram me bodi, da se pôtezam za svoje novce? In to mi pravite vi, ki ste me s svojim napuhom oškodovali za polovico imetja? Že dobro; pomnili me bodete; niti za krajcar ne odjenjam; naj le vse pride na boben.«

»Oho! Nikar se ne prenaglite. Prav radi bodete odjenjali; in če tudi odpišete polovico, še ne bode toliko, kolikor ste dobili krivičnih obrestij. Pazite! Tudi za oderuhe je zakonov, ne samó za óne, ki sta jih spravili v nesrečo poštenost in dobrota. Vedite tudi to, da sem za vzgojo otrok trosila svoj denar, ne da bi bila potrebovala niti jednega krivičnih vaših krajcarjev.«

»Svoj denar!« zasmeje se bogatinka, »vi, pa svoj denar! Kdaj ste imeli kàj svojega?«

»In vender je takó,« ugovarja domača gospá ponosno, »česar nisem imela prej, dobila sem pozneje.«

»Takó, takó; pozneje ste dobili; rada bi védela, odkod?« vpraša tujka.

»Nikomur nič do tega; jaz takih stvarij ne obešam na véliki zvon,« zavrne jo domača gospá.

»Zmiraj isti napuh in ista prevzetnost!« vzkipi nališpana tujka zopet. »Ako imate, zakaj pa niste pomagali dobrotniku svojemu v nesreči?«

»Premalo imam,« opravičuje se gospodinja, »a to malo sem čuvala, da nam ne bode treba prejemati tuje miloščine, predno otroci odrasejo in si bodo mogli samí služiti kruha.«

Tuja gospá se je polagoma umirila, ko je izlila prvo jezo svojo in spoznala, da jo nasprotnica dobro zavrača. Sedaj pa sedaj je še rekla kàj rezkega, ali napósled je čisto odjenjala in se z gospodinjo menila kakor s staro prijateljico. Odhajaje ji je celó prav ljubeznivo stisnila roko in jo poljubila na lice.

Po nje odhodu ni bilo dopóldne nikogar več v našo sobo, iz sosednih pa nisem čul ničesar, ker so bila vrata zaprta. Po obedu je prišla domača gospá po stari navadi počivat, pa je delj nego sicer slonela na méni. Spala ni, ampak globoko se je zamislila, kakor bi snovala kàj imenitnega. Potem je hodila po sobi, šla iz nje in se zopet vrnila, toda vedno je bila zamišljena. V tem nekdo prav močno potrka na vrata; gospá obstojí in velí: »Noter! Bil je gospod, prav ljubezniv in sladák; védel se je, kakor se ne spodobi moškemu. Vedno se je držal na smeh, nekoliko tolažil, nekoliko miloval gospó, ki mu je na kratko povedala o trgovskem polomu, vmes pa je vpletal vpra-

šanja kakor oglednik, ki bi rad zasledil kaj skrivnostij; ali zastonj je bil licemerski njegov trud; saj je bilo vse čisto in jasno kakor beli dan. Kàr ostrmí in se hudobno smeje ozrè na gospó, rekši:

»Oh! Saj še ni sile; vidim, da pri vas še zmiraj živite po stari potratni navadi.«

Videl je namreč, da je hišna v sosedni sobi pogrnila mizo in postavila nánjo posodo s kavo. Gospá se je že dolgo premagovala vpríčo grdega lizuna, katerega je menda poznala že od prej; toda sedaj jo je minila vsa potrpežljivost, in kàr vzkipela je:

»Kaj? Potrato zovete, ako použije človek namesto večerje čašo kave? Torej niti jesti ne bi smel človek, katerega je zadela nesreča? Gospod! Čudno se védete, in sploh ne umejem, čemú ste prišli danes, ko vas leta in leta nisem videla pri nas. Hvala Bogú, nam ni treba skrivati svojih dejanj nikomur, in jih tudi ne bodemo niti vam. Ako nam tolikanj zavirate nekoliko tople kave, saj tudi vam še lahko postrežem. Izvolite!«

Ponosna gospá vstane in pokaže nepozvanemu góstu v drugo sobo. Toda gospod ne vzprejme povabila, ampak sram ga je, in ves rdeč izjeca nekoliko neumevnih besed ter se hitro poslovi in se zmuza skozi vrata kakor kdo, ki nima dobre vesti. Po južini se gospá zopet vrne in prebira neka pisma; kàr prihití hišna in zašepetá na pragu:

»Gospá! Gospod župnik so prišli.«

Gospá zloží pisma, hitro jih dene v miznico in pozdravi župnika, ki odloží plašč in tolaži gospó:

»Le ne obupati, drago dete! Bog bode že pomagal; njemu se priporočite, in ne zapustí vas. Sedaj izkuša stanovitost vašo, in zopet vas povzdigne, kadar vidi, da vam nobena nadloga ne more omajati vere.«

»Prav takó je, prečastiti gospod,« pritrdi mu gospá; »ako bi človek ne imel vere, moral bi že davno obupati. Bog je dober, ali ljudje so hudobni. Kar ves dan prihajajo náme ter me zbadajo in pikajo s strupenim jezikom, kakor da sem največja grešnica na svetu in kakor da sem jaz zakrivila vso nesrečo.«

»Oprostite jim,« tolaži jo župnik, »morda so le orodje, s katerim vas izkuša Najvišji. Toda kesali se bodo še dejanja svojega in vas prosili oproščenja.«

»Malo me briga, kar rekó mèni,« pravi gospá; »nekaj že prebijem, ako je treba, in znam tudi zavriniti, komur treba. Ali kaj so zakrivali nedolžni otročiči, da morajo že v nežni dôbí svoji izkušati bridkosti življenja? Julček je danes jokaje prišel iz šole in tožil, kakó so ga zasramovali tovariši.«

»Je li mogoče, da so ljudje takó hudobni in izprijeni?« začudi se župnik.

V tem pride v sobo Lojzika in poljubi župniku roko, on pa jo poljubi na čelo, ko stari prijatelj nje obitelji, in pravi:

»Kakó si vender vzrasla, Lojzika! Kaj je tega, kar sem te krstil, a sedaj si že kàr gospodičina, da bi te niti ne spoznal, ako bi te srečal na ulicah. Letos ne hodiš več v šolo; ali se ti kàj toži po nji?«

Dékllica sramežljivo povesi očí, ne odgovorí pa ničesar. Mlado nedrije se ji hitro dviga; videti je, da si dela silo, napósled pa se le ne more premagovati, nego zahtí in si otira solze.

»Kaj ti je, ljubo dete?« vpraša jo župnik, »ali sem te razžalil?«

»Kaj pa mislite, prečastiti gospod,« opravičuje se mati in prigovarja hčerki: »Kàr odkritosrčno povej, kaj ti je; gospoda župnika se nič ne sramuj, saj véš, kakó so nam dobri.«

»Mama, dovóli, da se ne pojdem več k gospodičini učít šivanja!« prosi Lojzika. »Ti ne véš, kakó zlobna so dekleta! Nobena se danes ni hotela meniti z menoj, ampak le glave so stikale, časih kàj zašepetale na uhó, pogledovale me po stráni in se smijale. Mama, to je grozno, tega ne prebijem!«

Župnik se kàr čudi in ne more razumeti, da so mestni ljudje takó hudobni in surovi; saj vender hodijo v šolo in v cerkev, in kakor da se jih nič ne prime. Potem tolaži mater in hčer, kakor najbolje vé in zná; ko se pa zmračí, posloví se, ogrne plašč in odide. Lojzika mu spodobno poljubi roko, mati pa ga zahvali za sočutje in ga spremi na hodnik.

Skoro se vrne, ali ž njo pride tuj gospod, ki se mi prikupi na prvi pogled. Besed ni izbiral, toda kar je rekel, bilo je moško in iskreno.

»Gospoda torej ni domá,« dejal je; »nič ne dé, ž njim danes itak ni mogoče pametno govoriti; premehkega srca je, vsaka trda beseda ga pretrese. Toda saj se še umirí; gospodje pri sodišči so pametni možjé; tudi so se kàj učili in vedó, kaj je trgovina. Sedaj ne gré več takó, kakor je šlo nekđaj. Železnica je preobrnila vse razmerje, in kar nas je starih trgovcev, morali bodemo dobro paziti, da bodemo kos silnemu tekmovanju mladih tovarišev. Pomnite, kaj vam pravim: v dveh, treh letih bodo trgovski polomi pri nas takó navadni, da se jim ljudje ne bodo več čudili, nego še menili se ne bodo zánje. Toda nisem prišel, da bi vas tolašil, saj ste samí previdni; tudi se ne utegnem muditi dolgo. Rad bi vam za prvi trenutek nekoliko olajšal sedanje stanje vaše. Gotovina vam utegne za prvi čas poiti, toda živeti

morate venderle. Zató vam rad postrežem s specerijskim blagom, ali če bi sicer česa potrebovali iz moje prodajalnice. Kàr k mèni pošljite in vsega dobite; za plačilo vas nič ne skrbi; kadar bode zopet pri starem, poravnate tudi mèni, kakor utegnete. Mi stari moramo drug drugemu pomagati.«

»Vi ste preljubeznivi,« seže mu gospá v besedo, »ne vé m, kaj poreče moj mož.«

»Kaj bi rekel dobremu prijatelju?« zavrne jo stari poštenjak; »ali sedaj ima drugih skrbij, zató bode najbolje, ako mu niti v misel ne jemljete, da sem bil tukaj. Sicer pa sodim, da bode na vsako stran bolje, če vzprejmete mojo ponudbo; že zaradi ljudij, saj veste, kakšni so naši meščani! Ljubljana je še premajhna; premalo se zgodí v nji, zató je ljudij briga za stvarí, ki se jih ne tičejo kàr nič. Torej, pošljite po vse, česar potrebujete. Sedaj pa mi oprostite, da grem; mudí se mi. Lahko noč!«

»Hvala vam, gospod, storila bodem, kakor želite,« reče gospá in tudi njega spremi iz sobe.

Bili smo zopet popolnoma samí; ves večer ni bilo nikogar blizu, niti h klavirju ni mati priganjala nikogar. Vrata so bila zaprta, zató mi je bilo dovòlj časa in mirú, da sem premišljal, kar sem videl in slišal. Časih sem si želel biti človek, sedaj pa sem bil vesel, da sem neživa stvar, zakaj če imamo menj prijetnostij, imamo tudi menj bridkostij. Koliko morajo prebiti ljudje, in največ drug od drugega! In kakó dragó morajo plačevati tisto malo radosti življenja! Ubogi moji domačini, kakšna jim bode noč po takovem burnem dnevi! Gospoda od zjutraj niti videl nisem, toda čul sem, da je imel mnogo pôsla pri »notarji«; ne vé m, kdo je to in s čim se bavi. Misлил sem, kaj bode jutri? Ali zopet takšen dirindaj? Ali pa bode morda, kakor je bilo prej? Napósled me je premagal spanec, in bil je že svetel dan, ko sem se vzdramil.

Dolgo je bilo vse tiho, kàr sem začul iz prednje sobe težke korake in živahno govorjenje. Glas mi je bil znan, in ko so se odprla vrata, spoznal sem takoj Jakopa, tistega, ki me je bil nekđaj kupil na dražbi pri grofu. Nič se ni postaral, odkar ga nisem videl, in okreten in zgovoren je bil kakor nekđaj. Ž njim sta prišla gospod in gospá ter Netka, ki se je držala máterinega krila, kakor da se je bala tujega možá. Saj sem se ga ustrašil tudi jaz, ko je preobračal stolce in z izkušeno svojo roko neusmiljeno pipal vso našo blazino. Ali nas morda zopet odpelje v tisti hram, ki ga nisem mogel pozabiti vsa ta leta? To me je skrbelo in ne zastonj. Ko nas je do dobra

pregledal, obrnil se je proti gospódi in ponudil neko vsoto, katere si pa nisem zapomnil. Morala je biti kàj majhna, zakaj gospá je odločno zmajala z glavo, gospod pa se je ves jezen zadril na predrznega barantača in mu očital, da zasmehuje nesrečne ljudi. Toda Jakop je dobro poznal našega gospoda in se ga ni bal kàr nič, ampak smijal se je ter zbijal svoje šale, v tem pa se vedno pogajal za garnituro. Napósled je gospod odšel in ves razkačen zaloputnil vrata za seboj. Gospá je nató Jakopa odpravila, rekši, da sobo s pohištvo rajši oddá. Jakopovega hrama smo se torej iznebili, ali kaj bode z nami, tega nisem mogel ugeniti; dobrega se nisem nádejal.

Popóldne tistega dné pride hlapec Miha z dvema težakoma, in na gospejino povelje vse preobrnejo. Najprej vzdignejo klavir in ga odnesó v tretjo sobo. Potem nas prestavijo vse drugače, posnamejo s sten vse lepše podobe in tudi uro z godbo, v kót pa postavijo posteljo in česar sicer treba posameznemu človeku v stanovanji. Napósled zapró in zaklenejo vrata, denejo prédnja z jedne in druge strani visoko omaro, da je vhod v sosedne sobe do dobra zadelan. Takó oplenjeni vsega lišpa smo ostali zapuščeni dva dolga dni. Tretji dan predpóldne pa čujem, kakó se odklepa prednja soba, in z domačo gospó stopi čez prag gizdav částnik v beli vojaški suknji. Prav lično in uljudno se je védel, sukal namazane brke ter si ogledoval sobo in vso njeno opravo. Bil je zadovoljen, odštél gospé nekoliko bankovcev in zopet odšel. Takoj po obedu se je vrnil in se naselil za stalno. Njegov strežnik, ki se je nastanil v prednji sobi, prinesel je z drugim vojakom nekoliko majhnih zabojev ter izložil částnikovo obleko in druge stvari, katere je namestil, kakor mu je velel gospod. Ničesar nisem razumel, zakaj govorila nista ne slovenski, ne nemški, ampak menda laški ali kakó. To je bila záme velika puščoba; toda ako bi ju bil tudi razumel, mnogo itak ne bi bil slišal, ker je bil částnik podnevi malokdaj domá, in kadar je bil, tedaj je skoro vedno sam ležal na postelji, ali pa se zavalil náme, zažgal pipo in pušil tobak, da je zakadil vso sobo. Ne morem povedati, kakó hudo mi je bilo, kadar je mastno glavo naslonoil na lepo mojo tkanino, katero je gospá takó čuvala, da je vedno robec pogrnila po nji. Ali pa, če se je s prašnimi ali blatnimi čevlji iztegnil po zofi, na katero so prej posedale nežne gospé v svilenih oblekah. Takó sem torej tudi jaz čutil nasledke trgovskega poloma; ali kakó so jih čutili moja gospóda in dobri njih otroci? Kakó rad bi bil kàj slišal o njih, ali nihče mi ni povedal ničesar, in bili so záme kakor izgubljeni. In vender sem bil v duhu vedno pri njih ter se spominjal vsakega posebe in vseh skupaj, kakor sem jih bil vaju.

V samoti svoji sem časih tudi mislil na grofa in njega »gospodičino«. Kaj je neki ž njima? Ali on še živi? In zopet si nisem védel odgovora. Takó mine vse, in čim starejši je kdo, tem slabše je zánj; to sem izkusil celó jaz, ki sem neživa stvar. Časih sem se tolašil, da me bode skoro konec; ali motil sem se; marsikaj sem moral še ućakati, in povém vam tudi še to, dasi ne vém več vsega. Star sem in sem že mnogo pozabil.

Nekoliko tednov potem, ko se je naselil částnik, zapazil sem, da se je nekako izpremenil. Popóldne je bil rad domá, toda bil je jako razdražen in nemiren. Nekega dné je bil zopet domá, hodil nekoliko po sobi, malo postal pri oknu in gledal na ulice. Napósled se zadovoljno nasmeje in zaprè okence, rekši nemški: »Šel je stavec«. Toliko sem razumel; ali kaj je mrmral dalje, ne vém. Pred zrcalom si je popravil namazane lasé, zasukal brke, zapel suknjo in prepasal sabljo, kakor kadar se je odpravljaj z dóma. Ali danes ni odšel, ampak sredi sobe je s sabljo nekolikokrat udaril ob tlá, kakor bi dajal znamenje; nató je šel iz sobe ter na hodníku pokašljeval in prav glasno rožljaj s sabljo. Vrnivši se v sobo, odpasal je sabljo in sedaj nastavljal uhó na vrata, sedaj premikal stolce in z moje blazine oprášil pepel pokajenih smodek. Zopet nastavi uhó, zakaj iz prednje sobe se čujejo drobni koraki, in nekdo rahlo potrka na vrata.

Veselo skoči částnik proti vhodu, viteški se nakloni in poljubi roko gospé, ki ni več v prvi mladosti, ali v tisti dóbi, ko ženske najrajši kažejo lepote svoje in se rade spogledujejo, da bi koga očarale. Iz prva je bila nekoliko v zadregi, ali pa se je hlinila, da je, in se plašno ozirala, kakor bi se hotela preprićati, ali sta pać samá in ali ju nihće ne moti. Ko vidi, da je varna in ji on nekaj zašepetá, zasmejeta se oba, in ves strah ju mine. Sedaj ji on pokaže proti zofi, kakor bi jo povabil, naj séde, ona pa odmakne mène in se lahkočno spustí na mehko mojo blazino. Nić je nisem bil vesel, dasi sam ne vém, zakaj; zdelo se mi je, da ona nikakor ni smela biti tukaj, zató sem jo črtil od prvega trenutka. Saj sem že káj videl in izkusil, ali takšnega gósta še ni bilo pri nas. Morala je stanovati v naši hiši, zakaj imela ni ne klobuka, ne solnćnika, ampak kár gologlava je prišla. Toda, kakó je bila čudno opravljena! Lasé je imela visoko in široko spletene okolo glave, vánje pa so bile zatakñjene velike igle, okovane z dragimi kameni. Okolo golega vratú je imela niz biserov, za pestjó pa težke zlate zapestnice. Obleka njena je bila od neke svetle tanćice, široko izrezana, da si videl ramena in nedrije, ko je odgrnila svileni zavoj. Tudi rokavi so bili silno široki, da je kár gole lektí položila

na moji držali. V levi roki je imela umetno vezen robec, iz katerega se je po vsi sobi razpuhtela močna dišava; v desnici pa je držala mahalce, s katerimi se je sedaj igrala, sedaj pahljala, da ni držala rok križem.

Iz prva sta le šepetala in se tiho smijala, skoro pa sta se grohotala na ves glas in bila čimdalje bolj domača. On ji je zvil smodčico od tankega popirja, in ona jo je kadila kakor moški gizardin. Napósled sta bila čisto razposajena in celó poljubljala in objemala sta se. V méni je kár kipelo, ko se je ta nečimerna ženska razvirala po méni; najrajši bi jo bil pehnil daleč od sebe, ako bi jo bil mogel. Bil je že mrak, ko je odšla; ali tista njena dišava se je takó prijela tkanine moje, da sem je čutil vso noč in me je od nje strašno glava bolela. In glej, drugi dan je zopet prišla, in le malokatero popóldne da je ni bilo.

(Konec prihodnjič.)

Nebeški in pozemeljski ogenj.

Spisal dr. Simon Šubic, profesor na vseučilišči v Gradci.

I.

Povejte mi, poročila, ako še takó globoko tičite v basnoslovji davne minulosti, povejte, kakó sta ogenj in hči njegova, luč, obvzemala človeškega duhá; pokažite mi skrivna pota, po katerih je njiju prvotna nebeška moč vodila človeka v njega otroški dôbi, predno ga je privédla do tolike zavednosti, da ju rabi pogumno, kakor vidimo to dandanes! . . .

Človeški nazori o prvotnem ognji izvirajo iz temnih prazgodovinskih časov. Kjer tedaj zgodovina s svojo lučjo ne sije v óno temino, ondu nam prihajajo na pomoč mnogotere basni, v katere so stari národje zavijali svoje mišljenje.

Po Aziji so častili nekateri preprosti národje ogenj za nekovo skrivnostno, mogočno bitje; uklanjali se niso jedino solnčnemu bógu, nego častili so celó óne plamene, kateri se delajo po močvirnih krajih od gorečih plinov, puhtečih iz tál. Nekdanja Medija je sezala na severni svoji stráni, razprostiraje se proti Baktriji, do obronkov Kaspiškega mórja. Ondu, kjer se ti gorati kraji znižujejo okolo bregov tega

mórja, nahaja se mnogo virov, po katerih teče nafta ali petrolej iz zemlje. Kakor sveti nam petrolej, prižigali so v stari Mediji národje nad takim virom svoj sveti ogenj. Nekdanji Parzi so čistili ta ogenj, in njih nasledniki ga menda še čistí; saj so ga čistili še v tistih poznih dneh, ko sta bili že davno izginili ponosni stolni mesti Ekbatana in Gaza, katerih bog je bil ogenj.

Prerok Zoroaster se je sicer trudil, da bi odpravil malikovanje ognja, ali nič kaj uspešno. Učil je, da je ogenj samó zunanja dika božja ali znamenje božje mogočnosti, do katere je hotel povzdigniti ljudske misli. Toda vpričo koristnih učinkov, zaradi katerih je čistilo ljudstvo ogenj za svojega bogá, védel si ni pomagati drugače, nego da je priporočane molitve do višjega bogá vidno družil z ognjem. Zoroaster je tedaj ukazal, da opravljaj ljudstvo svoje molitve obrnjeno z obrazom proti ognju na zemlji ali pa proti solncu. Vender, da bi bili čistilci bliže solnčnemu ognjenemu bitju, od katerega ni mogel utrgati zraslih ljudskih mislij, svetoval je, naj hodi časteče ljudstvo na visoke hribe, kjer se bog najrajši razodeva v čistem »etru«. Zoroaster sam je moral pripustiti, da so zidali nova svetišča na čast ognju, čegar čiščenje se je širilo iz tedaj silno mogočne Perzije na vse kraje: na tej strani preko Medije do Kapadocije, kjer so še za Strabona stale kapele, posvečene ognju, na óni strani pa do Inda.

Preprostemu národu je bil torej ogenj najiminitnejša stvar vesoljnega svetá, zakaj njega toplota oživlja vse, krepi rast in podpira življenje. Modrijanom starih časov pa je bil ogenj celó izvir vsakeršnih prikazov in dogodeb po vesoljnem stvarstvu. Sodili so modri možjé, da je zemlja, katera obseza vsakovrstne tvarine, sama na sebi brez sléharnega gibanja, in trdili, da izhajajo posebnosti njenih rudnin in vsakaterih teles iz zunanjega vira, iz prvotnega ognja.

Kjerkoli ugleda preprosto ljudstvo poseben prikaz, domišlja si, da ga provzročuje posebno, človeku podobno bitje. Povzdigovali so si v mislih največje vrline človeškega duhá in telesa, kolikor je bilo mogoče, in si takó ustvarili mnogo višjih bitij, katera so po njih misli družila svet in njih sáme z bogovi. Po tem takem so rekli prvotnem ognju Vulkan, Phta ali Kneph. Kneph je bil človeške podobe; slikali so ga temno oblečenega; v rokah je držal žezlo in pas, na glavi je imel kapo, odičeno s ptičjim perjem, iz ust pa se mu je izpehovalo debelo jajce.

Porfir pravi, da je bil Egipčanom Kneph vzrok sléharnega gibanja po vesoljnem svetu. Nekateri učenjaki trdijo, da bi

bil ta paganski bog izbruhnil jajce, iz katerega se je porodilo drugo bitja Phta. Imena Phta niso pridevali samó prvotnemu ognju nego tudi solncu.

Pravi bog ognja pa je bil Vulkan ali Hefest. Vpodabljali so ga kakor kovača s kovaškim kládivom v rokah. Slike ga tudi kažejo v družini njega delavcev Ciklopov. Častili so ga sósebnobno ob ognjenikih, n. pr. na Etni in na Vezuvu. Vulkan je prvak med izumitelji, oče umetnostij. Zató je bil ljubljenec najvišjega boga Jupitra ali Zena.

Kakor je navada pri ljudéh, izkazovali so razni ti bogovi prijaznosti in dobrote ta temu, óni drugemu ljubljencu. Zen je rešil Ciklope iz Tartara, kjer so se kaznovale duše za posvetne pregrehe. Ognja sicer v Tartaru ni bilo kakor v vicah ali celó v pecklu našem, nego vse je bilo v tolikanj strašni temi, da je ni mogel predreti nobeden solnčni žarek. Toda v Eliziji so bili vzveličani duhovi deležni veliko čislanih dobrot ognja in njegove luči, ker jim je vedno svetilo posebno elizejsko solnce.

Odkar so Ciklopi, hvaležni za rešitev svojo, Zenu podarili streló, vzpel se je ogenj v podobi strele do tolike časti, da ga je Jupiter povzdignil in izvolil za svoje značilno znamenje. Za pričo svoje vse-mogočnosti drži Zen švigajočo streló v rokah ter se najrajši ponaša ž njo in z gromom. Eskulapa, ki je vzbujal mrlíče od smrti, ubil je Zen s streló.

Ali ne samó Ciklopi, tudi njih glavár Vulkan se je izkazoval Zenu prijaznega, da mu je prepustil posvetni ogenj. Ko je tedanjí gospodar nebeških prostorov postavljál mejníke svojim pohištvom, naredil mu je Hefest velikanska vrata od suhega zlatá in jih po čislani svoji umetnosti odičil z rajskimi podobami.

Takó visoko so torej starodavni národje cenili ogenj in njega močí, da so mu pripisovali izvír umetnostij. Utegne pa tudi biti, da se to čislanje ne opira zgolj na koristne vsakdanje učinke, kakeršne prinaša ogenj, nego nekoliko tudi na to, da je Prometej spoznal njega skrivnostno bistvo in z ognjem oživil svojega prstenega človeka. Kakó potreben je bil ogenj od nekđaj človeškemu ródu, to nam razodeva pravljica, da je velikan Prometej ogenj bogovom ukradel z nebá.

Prometej, sin titana Japeta in okeanide Klimene, jako moder in umétalen, bil je celó prijatelj in tovariš tedanjih bogov. Zameril pa se je njím očetu Zenu, ker je dvožil o njega vsevednosti, zlasti pa zató, ker se je poskušál z bogom, da bi ustvaril človeka. Kakó je bil zvit

in kakó se je védel prikupiti bogovom, temu je priča modra boginja Minerva, ki mu je prinesla z mize nesmrtnih bogov kupo nektara, s katerim bi Prometej okreplil stvarjence svoje. Ker pa jih ni mogel oživiti z nektarom, bil je tolikanj premeten in izumljiv, da je bógu samemu izmeknil ogenj z nebá in z ognjem vdihnil dušo svojemu človeku. Takšna predrznost, prisvojiti si čast najskrivnejših božjih del, razkačila je bogá očeta takó, da je sklenil pogubiti Prometeja. Ali zadoščalo mu ni, da bi ga uničil s strelo, kakor je ubil Eskulapa, nego hotel ga je kaznovati takó strašno, da bi se drzni ljudje nikoli več ne upali sezati po božji oblasti. Naprosil je bogá pozemeljskega ognja Vulkana, da je prikoval Prometeja na Kavkaz. Prikovani Prometej se ni mogel braniti orla, katerega je pošiljal Zen sléharni dan iz nebá, da je nesrečniku kluval jetra iz prsij. Dolgo je trpel Prometej, ker so mu jetra ponóči vedno rasla iz nova, dokler ni Herkul ustrelil orla in njega takó rešil brezsrčnega mučenja.

Iz teh in podobnih basnij ni videti samó tega, da so imeli ljudje ogenj za glavno pomoč umetnostij, nego v njih gledamo tudi kakor v jasnem zrcalu do dnà človeškega bogostvarjanja. Iz početka so imeli bogovi še premnogo človeških svojstev, slabostij in strastij. Kakor človeka jih je trla zavist, jeza in želja po osveti; vladala pa jih je tudi naklonjenost, ljubezen in druge človeške strasti in kreposti, in sicer sléharna na najvišji stopinji, do katere je bilo sploh móči povzdigniti razvneto domišljevanje človeško.

Toda ne samó starodavnosti gré čast, da ima svojega Prometeja, ampak tudi blizu sedanjosti, v drugi polovici minulega stoletja, porodila je zemlja našega Prometeja, kateri sicer ni narejal ljudij od prstí, temveč dovrševal njih človeške pravice. Mislimo namreč Benjamina Franklina. Kdo bi se ne domislil zgodovinskih dogodkov v severni Ameriki koncem osemnajstega stoletja! Sedanje Združene države so se borile za svojo slobodo in se izkušale otresti angleškega jarma. Franklin pa ni samó pomagal rešiti svojega národa óne zavisnosti, posrečilo se mu je tudi odkriti in razjasniti doslej skrivnostni prikaz nebesne strele. Potegnil je s svojim zmajem prvi v zgodovinskem času ogenj ali strelo z nebá in zajedno izumil strelovod, kateri jemlje nebeškemu ognju in blisku njega strahovite učinke.

Ko so privédli Franklina leta 1778. njega pôsli — dogovori zaradi osloboditve severne Amerike — v Pariz, vzprejela ga je francoska akademija kár najčastneje ter ga proslavljala osloboditelja njega domovine in izumitelja strelovoda. Mogočnejši, nego je bil nekdanji Prometej, videl se je Franklin članom francoske akademije. Vsi na-

vdušeni so ga vzprejeli z D'Alambertom: »Coelis eripuit fulmen, sceptrumque tyrannis« — velikan v resnici, ki je izvil nebu strela, trinogom pa žezlo. —

Ogenj rabi tudi indovski trojici velikih bogov. Bog Šiva, stanujoč vrhu Himalaje, bog razdevanja, pa tudi bog plojenja, nosi na svojih podobah ognjen plamen v znamenje svoje vsemogočnosti. Boginja Nahâ-Kâlî, njega žena, včlovečena plodna moč prirodna, nosi na svoji levji glavi ognjeno krono. — V popisih se tudi imenuje Šiva takó velikanski ogenj, da mu celó trimurtna sobogova Brama in Višnu ne poznata mere.

Indski solnčni bog Indra se vozi dan na dan okrog svetá na svojem zlatem vozu, dvigujú grmečo strela.

Grkom je vodil Helij solnčni voz, v katerega so bili vpreženi štirje vihrajoči konji, leteči od mórja do mórja, in prinašal ž njim dan zemljanom. Kakor ognjeni plameni mu dičijo glavo zlati lasjé, in iskreča tančica, stkana od sape Zefirove, ovija se mu okrog života in nog, ko dirja s solncem po nebu.

Skandinavska mitologija poroča o prelepi devici, hčeri zvezdnega bogá; ime ji je bilo Sunna. Bogovi so ji izročili solnčni voz, kateri je bil sestavljen od ognjenih utrinkov, vzeti iz njih raja. Nekateri učenjaki mislijo, da so stari Germani častili solnce kot posebno, iskreče in žareče bitje po imeni Sunna.

Slovani so v starih paganskih dneh med mnogoterimi drugimi bogovi častili tudi bogá Peruna, sósebn v bogovom posvečenem mestu Kijevu ali Novgorodu. Na podobah so dajali Perunu ognjenobarven obraz, glavo pa so mu krasili z ognjenimi šopi. Po nekaterih krajih, n. pr. v Romovi je gorel pred njega podobo sveti večni ogenj. Žgali so na ognji bukova drvà, posvečena Perunu. Duhovnika, kateremu je sveti ogenj ugasnil, usmrtili so, jednako, kakor so v Rimu umorili óno vestalsko devico, kateri je ugasnil ogenj v svetišči boginje Veste.

Gr om in strela sta znamenje Perunove moči. Grmèč je govoril ljudstvu in drevil strela za prijatelji in sovražniki. Kdo bi se tukaj ne spominjal, kakó imajo še dandanes navado, da roditelji svaré otroke, kadar grmí: »Ali ne slišiš, kakó se Bog krega?« — Pa vsaj ne izvira ta navada iz tiste davne dóbe, ko se je razljučen Perun bliskaje in grmèč znašal na ljudéh? —

Kakó so slavili ogenj nekdanji modrijani, to beremo v Makrobiji, ki pravi:

»Solnce in zvezde so sestavljene od silno tanke, svetle in ognjene snovi, katera je prvotni vzrok sléharnemu gibanju in življenju, ali Bog sam. Zató je mnogo modrijanov, ki dajó obnebjú, odičenemu z bliščečimi zvezdami, ime Bog.

»Kadar naj se na zemlji oživí kakovo truplo, izpustí se okrogla trohica te ognjene ali eteriške snovi iz rimske ceste proti luni. Na luni se navzame ondotnega zraka, ki je nekoliko tanjši od zemeljskega, in se nató lahko druží s tvarinami naše zemlje. Takó pripravljeni eteriški ogenj se vrine telesu, kadar je porojeno, oživí ga z dušo, rase ž njim in trpí. Ko napósled teló razpade in se razkrojí v posamične tvarine svoje, ločí se jih ta neoskrunljivi eteriški ogenj, in óna ognjena okrogla trohica bi iz nova utonila v vesoljnem morji brezmejnega etra, da je ne zadržuje to, kar se je prijelo zemeljskega zraka. Ta zrak ali nje prilepljeni pozemeljski plin pa obdrží na sebi podobo umršega telesa in ostane senca, meglena prikazen ali negotova podoba (fantom) mrličeva. Grki so imenovali to senco podobo duše. — Ako je človek prav živel, vrne se njega senca v luno, kjer se zopet ločí, kar se je prijelo pozemeljskega, ognjena trohica pa se dvigne in vrne v vesoljni eter ali k Bógu. Ako pa človek ni prav živel, morala je njega duša ostati na zemlji, dokler se ni očistila, in begala je po zemlji kakor Homerova senca.«

Nekoliko različni od navedenega nazora so bili starodavni nazori ónih modrijanov, ki so učili, da prešinja ognjeni eter vse stvarstvo in da je ta eter prvotna svetovna sila, iz katere prihaja vse življenje. Herodot trdi, da izvira górenja misel o duši in nje potovanji od starih Egipčanov in da se je od tod zanesla v grške dežele. Homer pa je našel prav tiste misli v Aziji. Salomon jim ni pripisoval nobenega pomena, nego jih zasmehoval kot lažnjivo basen.

Iz tega vidimo, kakó se je trudilo staro paganstvo razrešiti nezrecne skrivnosti vesoljnega stvarstva, zlasti duše in telesa; prav zató si je izmislilo vesoljni ognjeni eter. Egipčani pa so tudi že spoznavali, da ostanejo te skrivnosti človeku vekomaj zakrite; vsaj nekaj takega pomeni njih zastrta podoba v Saisu, katera je baje provzročila smrt njemu, kdor bi jo odgrnil. Ta vera o zastrti podobi v Saisu menda ne pripoveduje drugega nego to, da se hrepenečemu človeškemu duhu šele ónikraj groba odpró skrivnosti vsega stvarstva.

Starodavnim modrijanom je pomenil ogenj v podobi óne ognjene tekočine, katero so imenovali »eter«, prvotno moč vesoljnega stvarstva ali duhá svetov, kateri vse oživlja.

Pitagora je nazival ta svetovni ogenj Hestijo ali Vesto; tej boginji na čast so postavljali sredi svetišč oltar z večnim ognjem, češ, da pomeni Vesta solnce, katero stoji in gori sredi svetov. Večni ogenj je bil izročén vestalskim devicam; ako je kateri ugasnil, usmrtili so jo, zlasti če se je kaj pregrešila proti devištvu. Ugasli ogenj se je moral zopet prižgati s solncem. Ali ne izpričuje to, da so že takrat poznali jednake optiške priprave kakor mi, ki prižigamo na solnci bukovo gobo bodisi s stekleno lečo, bodisi z izbočenim zrcalom?

Stojiški modrijani so sezali nazaj proti začetku vsega, kar je, vendar tudi niso pritirali na dan druge odkrite resnice nego domišljanja, da izvira stvarstvo jedino le iz prvotnega ognja.

Mojzes, ki je prepovedal častiti oblike in podobe ter uvédel češčenje nevidnega večnega Bogá, dosegel bi bil rad, da bi Izraelci ne bili častili ognja v podobi zvezd in solnca. Akotudi se je iskreno trudil zatreti takšne ostanke stare krive vere, vendar se jih je ohranilo jako mnogo, n. pr. sedem lučij vélikega svetilnika (podoba sedem planetov), praznik jednakonočja i. dr. Dolgo časa po njega smrti so bile po stenah slike paganskega solnčnega bogá z vozom, vpreženim s konji.

Ko je nekega dné Mojzes gnal Jetrove ovce na pašo daleč v puščavo, prišel je celó do góre Horeb. Na tej góri se mu je prikazal Bog v podobi gorečega trnovega grma. Mojzes se čudi, da gorí grm plamenom, toda ne zgorí. Ko stopa bliže, da bi videl, kaj je, nagovori ga Bog: »Nikar se ne bližaj, ampak sezuj si čevlje, ker sveta je zemlja, na kateri stojiš; to je dežela tvojih očakov.« Mojzes si zakrije obraz in si ne upa pogledati gospodu Bogú v lice. Bog pa govori dalje: »Videl sem sirote svojega ljudstva v Egiptu in ga hočem rešiti iz sužnosti ter odvèsti iz te dežele v drugo boljšo deželo, kjer teče mleko in méd. Pojdi k Faraonu in reci mu, da moraš odvèsti ljudstvo moje iz dežele.«

Ljudstvo v Egiptu je bilo tisti čas menda že nekaj zvedenejše, ne več také nedolžnih preprostih mislij, kakor Grki v Homerovih dneh. Mojzes se je namreč izgovarjal: »Saj mi ne bodo verjeli!« Na ta izgovor mu reče Bog: »Vrzi svojo palico ob tlà!« Mojzes jo vrže ob tlà, in palica se izpremení v kačo; Mojzes ves prestrašen odskoči. Sedaj mu ukaže Bog: »Iztegni roko in primi kačo!« Ko jo Mojzes prime, ima zopet palico v rokah. — Zbrala sta Mojzes in brat njegov Aaron izraelsko ljudstvo; Aaron je ponovil besede, katere je govoril Bog Mojzesu, Mojzes pa je storil čudo s svojo pa-

lico. Zdajci je ljudstvo vérovalo besedam božjim in častilo Bogá. — Iz tega poročila Svetega pisma ni spoznati, da bi bilo ljudstvo in Faraon dvojilo o ognjenem prikazu gorečega grma, ampak o božjem pozivu Mojzesovem. —

Homer vé tudi marsikaj povedati o shodih paganskih bogóv in izvoljenih ljudij na hribu po imeni Ida; pripoveduje pa tolikanj resničnega obraza, da ni čuti nobene dvojbe iz njega besed. Nikoli bi ne prišlo Homeru na misel, da bi ónemu, komur so bogovi izročili kakovo opravilo, polagal na jezik besede: »Saj mi ne bodo verjeli!« — Homerovo ljudstvo še ni dvojilo o dotiki in pogovorih med ljudmi in bogovi; čudes tedaj še niso poznali. Treba jih je bilo torej šele od tistih dób, ko so prestale preproste misli o sodelovanji človeka z bogovi. Čim bolj je človek povzdigoval svojega Bogá, čim nižjega se je čutil samega sebe proti njemu, tem več čudes se je pojavljalo med njim in Bogom.

Izraelsko ljudstvo je imelo veliko srečo, da ni moralo verjeti Mojzesu samó na besedo, kakó se mu je Bog prikazal v gorečem grmu, ampak da je Bog sam iz ognja govoril z ljudstvom svojim. Takó priča Sveto pismo, ko pripoveduje, kakó je Bog dajal zapóvedi na góri sinajski: »Ko je napočilo jutro tretjega dné, grozno je začelo grmeti in bliskati se. Silno črna megla je zakrivala ves hrib, da je bil kár v dimu in ognji. Ljudstvo v šatorih se je prestrašilo. Bog sam se je spustil v ognji dóli na hrib.«

(Dalje prihodnjič.)

Zvečér.

Razpeta so krila noči,
Na nebu se zvezda zasveti;
Spomine ljubé mi budí,
Začenja srcé koperneti . . .

Nad góro visoko vsekdár
Ta zvezda priljubljena vzhaja;
Z oblastjo željá mi nje zar
Ostavljeno dušo navdaja.

Zamaknjen v to zvezdo svetló
Upiram pogléd iz tujine;
Tam daleč jo gleda še kdó
In z máno si vzbuja spomine . . .

Z.

Fiziološki pomen vode za rastlinstvo.

Spisal Viljem Rohrman.

(Konec.)

Povôdnim rastlinam so podobne močvirne rastline, ki so vkoreninjene v vedno mokrem blatu na dnù jezer, ribnjakov i. t. d., in imajo spodnji del stebela navadno pod vodo, górenji del stebela z listjem vred pa nad vodo. Močvirne rastline so n. pr. trstika (*Phragmites*), vodni tropotec ali porečnik (*Alisma*), vodna perunika (*Iris Pseudoacorus*), lokvanj (*Nymphaea*) i. t. d. Značilno za močvirne rastline je to, da poginejo, ko bi morale potopljene živeti pod vodo, dočim jim ne škoduje, ako so tudi spodnji deli stebela na suhi zemlji. Močvirne rastline se hranijo kakor pozemeljske rastline. Za hlapenje pa potrebujejo pospešil. Zató je pri lokvanji (*Nymphaea alba*) listna ploskev velika in kolutasta, in listne ploče ležé druga poleg druge, da je videti, kakor bi bila jezera in ribnjaki daleč na okolo tapetovana. Na nekaterih močvirnih rastlinah vidimo na listji kot pospešila za hlapenje obilo brbončic, t. j. povišeb, in med njimi ponižbe, v katerih ležé preduhi. Padajoče deževne kaplje se odtekaajo na takih listnih ploskvah, in preduhi ostanejo suhi, četudi so rastline delj časa potopljene. Brbončasto listje nahajamo zlasti pri tistih močvirnih travah, ki so časih po dolge mesece pod vodo, potem pa zopet več mesecev na kopnini, kakor pri šasih (*Carex stricta*, *C. paludosa*), crpicah (*Scirpus lacustris*) in pri visokih trstastih travah (*Glyceria spectabilis*, *Phalaris arundinacea*).

Močvirnim rastlinam prištevamo tudi amfibiške rastline ali dvoživke, n. pr. dristavce ali skrakone (*Potamogeton*), ki so prav za prav prehod od povôdnih rastlin do pozemeljskih. Spodnje listje amfibiških rastlin je zmiraj pod vodo, górenje listje pa je podobno ónemu močvirnih rastlin. Ako upade voda za toliko, da pride spodnje listje na suho zemljo, tedaj se to posuší; górenje listje pa rase naprej in živí ob hrani, katero vzprejemajo korenine iz zemlje. Górenje listje izhlapeva in potrebuje pospešil za hlapenje, spodnje pa ne.

Kakó čudno so ustvarjene v tem oziru šele kaméne rastline ali kamenoživke, t. j. tisti lišáji in mahovi, ki rasto na golem kamenji! Ob suhem vremeni nahitroma usahnejo in se takó posušé, da jih iz lahka s prsti zmanemo v prah. Po prvem dežji se pa zopet vzbudé iz dozdevne smrti, in prej suha skorja se zopet nabrekne v

sočno in bujno rastočo blazino. Tem rastlinam škoduje suša najmenj, ker jo prebijejo več tednov čudovito trdno in žilavo.

Kamenoživke ne vzprejemajo živeža iz kamenja, na katero so prirasle; to kamenje jim rabi kakor povódnim rastlinam le za stališče ali podlago. Živež pa dobivajo iz zraka, in sicer po zračnih padavinah, dežji, rósi i. t. d. V zraku plava zmiraj neizmerno droben prah, sestavljen od raznih redilnih snovij za te malo potrebujoče rastline. Ta redilni prah izpira dežévnica ter ga dovaja lišájem in mahovom, ki ga raztopljenega vzprejemajo váse skozi kožne staníce na vsem svojem površji. Večinoma so kamenoživke pristni »praholovci«, ker lahko dolgo časa pridržujejo prah, katerega prinašajo vetrovi, snežnica, dežévnica i. t. d., da ga porabijo pozneje, ko se raztopí v vodi. Nekateri listni lišáji (kakor *Grimmia apocarpa*) imajo to čudno svojstvo, da jim je prav takó dobro pod vodo kakor na kopni zemlji.

Pri pozemeljskih, povódnih in kamenih rastlinah je vsak pojav v življenji, zlasti vzprejemanje živil ali hranitba, najtesneje združen z vodo, in kadar bi jim pošla voda, prej ali slej mora usehniti vsaka izmed navedenih rastlin. Toda poleg teh treh glavnih skupin rastlinskih imamo premnogo takih, ki živé ob drugih rastlinah in živalih ter so naseljene kot zajedalke ali paraziti na živih rastlinah in živalih ali pa rasto na gnijočih rastlinskih in živalskih ostankih; zaradi tega imenujemo te ostanke tudi gnilobne rastline.

Zajedalkam ali gnilobnim rastlinam pripadajo zlasti neštete glivice, ki so preimenitne za prirodno gospodarstvo. Tudi te rastline potrebujejo vode od početka svojega življenja do konca. Med zajedalkami nas zanimljejo v prvi vrsti razne bakterije, tiste mikroskopiške glivice, ki povzročujejo najnevarnejše epidemiške bolezni pri ljudeh in živalih, n. pr. kolero ali človeško kugo, difteritis ali davico, vráničin prisad (*Bacillus Anthracis*) i. t. d. Kolikor je doslej znano, te bakterije so najmanjši rastlinski organizem, sestavljen od pojedinih stanic, ki merijo v premeru $\frac{1}{500}$ — $\frac{1}{2000}$ mm. Za razvoj in rast potrebujejo vodene kapljevine s pravo kemijsko sestavo, kakeršna je n. pr. človeška in živalska kri. Da uničujemo bakterije, rabimo v bólnicah za razkuževanje sob, v katerih so ležali bolniki z nalezljivimi boleznimi, prav uspešno klorovnato apno; to je zaradi klora zeló kemijsko sorodno z vodikom, katerega siloma odteza po zraku plavajočim trosom bakterij, da se spaja z njim. S tem se razkrojí voda v trosih, ki se zategadelj razdenejo in ukončajo.

Zajedalkam prištevamo tudi raznovrstne glivice, n. pr. rjo, prašnato snét, smrdljivo snét, krompirjevo plesen, strupeno roso i. t. d.,

ki napadajo in izsesavajo druge rastline in takó provzročujejo rastlinske bolezni. Kakó zeló potrebujejo te glivice vode za razvoj in pomnožitev, vidimo lahko iz tega, da se te glivice ne širijo ob suhem vremeni in da je suša po navadi najcenejši in časih jedini pomoček zoper te rastlinske škodljivce.

Vodenega redilnega soka potrebujejo še dôkaj več tiste zajedalke, ki so po svoji zunanosti še najsorodnejše cvetnim pozemeljskim rastlinam, iz katerih ga srkajo s posebnimi organi, sesalnimi bradavicami in koreninami i. t. d., kakor predenica (*Cuscuta*), pojalnik (*Orobanche*), skrobotec (*Rhinanthus*), črnivec (*Melampyrum*), lusnec (*Lathraea Squamaria*), oméla (*Viscum*) i. t. d.

In koliko vode porabijo gnilobne rastline! Koliko je teh mičnih rastlinic v morski vodi, zlasti kraj obrežja, kjer vse mrgolf od živalij in rastlin in kjer pogine in segnije na stotine živalij in rastlin in njih odpadkov! Ali niso tudi naše mlake prava domovina najraznovrstnejših in časih lepo pisanih nitkastih rastlinic — alg (*Oscillaria*, *Palmella*, *Chroococcus*)? Gnijoče listje na dnù mlake je čez in čez pokrito z mičnimi sluznatimi algami, n. pr. z zelenim »*Pleurococcus angulosus*« in kakor ametist rdečim »*Protococcus roseo-persicinus*«. Mrtve živali pa so preprežene s plesni podobnimi glivicami (*Saprolegniae*). Tudi na videz čisti studenci niso nikdar brez teh rastlinic, ker je v njih vedno nekaj gnijočih organskih ostankov, ki se skoro pokrijejo z glivicami in algami. Prav takó so naseljene gnilobne rastline na kopni zemlji. Na gnijočih, pokvarjenih jedilih in drugih rastlinskih snovéh nahajamo raznovrstne »plesni«, ki razdejavajo dotične tvarine, toda le kadar je zadosti vlage. Nekatere glivice, ki provzročujejo alkoholsko kipenje (*Sacharomices cerevisiae*), po katerem se sladke kapljevine izpreminjajo v opojne pijače, vino, pivo i. t. d. ali pa po katerem se tudi pojavljajo razne bolezni teh kapljev (Sacharomices *Mycoderma*, *M. aceti*), potrebujejo posebno veliko vode, da se uspešno razvijajo in hitro množé.

Vse rastline, od najpopolneje ustvarjenih cvetnih rastlin do najmenj organiziranih glivic, potrebujejo vode ves čas življenja svojega in ako kdaj pogrešajo zadostne vode, vzeti jim je glavni pogoj za življenje; rastline hirajo in venó, dokler popolnoma ne usahnejo. Voda pa ni za rastlinsko življenje važna le zató, da je sama prepotrebna redilna snov in da posreduje vzprejemanje ostalih živil; voda pomaga tudi različno graditi rastlinsko teló. Takó vidimo pri cvetnih rastlinah, katerih življenje še najbolj poznamo, da sodeluje voda zlasti pri pri-likovanji (asimilaciji) v zelenem listju, kjer se iz vzprejetih zemelj-

skih redilnih snovij s pomočjo vode in ogljikove kisline, vsopljene iz zraka, tvorijo najprej ogljikovi hidrati kot prve organske spojine (večinoma škrob¹⁾ ali sladkor²⁾). S prvim ogljikovim hidratom se godé po potrebi rastline in po osnovi nje življenja najraznovrstnejše izpremembe, različne prekladbe, uvrstitve in pretvorbe. Dokler rastlina živi, pretvarjajo se nastale snovi pótém prilikovanja. To pretvarjanje imenujemo *preosnovo*. Zlasti se posredno ali neposredno tvorijo od prvega ogljikovega hidrata (škroba ali sladkorja) vse druge organske spojine, od katerih so zložene rastline, kakor beljakovine, staničina (celuloza), sladori, oziroma škrob, tolšče i. t. d. Ker se s temi snovmi večajo in množé rastlinske stanice ter omogočuje rast in pomlajenje organov, pravimo jim po pravici »gradivo«. Vse v zelenem listju izdelane snovi prevaja in prenaša voda na tista mesta, kjer se porabijo. Takova mesta so vsi rastoči rastlinski organi, n. pr. brstje in konci mladik na stebelu in vejicah, rastoče listje, konci rastočih korenin. Kjer organi rasto in potrebujejo za to novih stanic, ondu je treba tudi gradiva. Lesnate rastline rabijo nekaj gradiva tudi za tvorbo lesá; to gradivo potuje iz vrha zopet nazaj v deblo. Sóbno dolgo mora potovati gradivo za rastoče korenine pri visokih drevesih, da pride iz listja nizdolu v korenine.

Z gradivom se rastlina redí in rase, t. j. debelí se in veča, množí listje, napravlja cvet in sad. Vse snovi, nastale pótém prilikovanja in preosnove, pa se ne porabijo précej zajedno, temveč odlagajo se časih kolikor toliko v posebnih delih rastline ali pa tudi nakopičijo za dolgo časa v posebnih organih, da se porabijo pozneje. Takó odložene ali nakopičene snovi imenujemo »rezervne snovi«. Te snovi tudi prenaša voda iz izvirnega kraja v različne organe, in to je zajedno nje zadnje letno opravilo v živih rastlinah. Rezervne snovi se nabirajo za zoritve v semeni, kjer so potrebne za prvi razvoj mlade kalí, potem v gomolji in debelih koreninah (krompir, georgina, pesa) in sploh v vztrajnih delih večletnih rastlin, v deblu in vejah pri drevju ter grmovju in v listju samem pri vednozelenih rastlinah, da rabijo združene z vodo na novo oživljenim rastlinam za prvi živež.

Prevelikega pomena je torej voda za rastlinsko življenje, in čuditi se nam ni, da je od tega činitelja zavisen zlasti razvoj rastlinstva na posameznih mestih in krajih, ali bolje rečeno, da se po množini vode v prvi vrsti ravná cvetána ali flora posameznih krajev in celih deželá. In kakó je uspešna rast posameznih rastlin zavisna od zadosti

¹⁾ Dr. Suerssen, dr. Prantl.

²⁾ v. Kerner.

vodé, o tem nam vedó iz prakse še največ povedati vrtniki, ki si pridelujejo razno zelenjavo in vsakovrstne cvetice, pri katerih dela voda večkrat prava čuda, če jih pravilno zalivajo. Takisto se kaže voda tudi v rokah poljedelčevih čudotvorna, če ž njo prav namaka svoja zemljišča, kakor nam pričajo lombardski kmetovalci, kateri po 6krat do 7krat na leto kosé svoje namočene senožeti. Smelo torej rečemo, da je voda tista snov, od katere je največ zavisna živnost slóharne rastline!

Jesenski spomini.

1.

Kakó svoj mrkli grb
Jesen v prírodu črta!
Poletja zlati sèn
Pobegnil tù je z vrta . . .

Odcvèl i méni cvet,
Zasló je solnce moje:
Meglà čez srce gré,
Podeča vránov roje . . .

2.

Tù na vrtu še stojiš,
Ko jeseni brije piš,
Smrti izročéna,
Roža zapuščéna! . . .

Náda, osamela tù
Véneš mi na prsij dnù,
V srce zasajéna,
Níkdar razpuščéna . . .

3.

S tožéčim se glasom žerjavi
V dežele toplejše selé,
In ž njimi ihteči pozdravi
Od sévera k jugu hité.

Ob Muri na vrtu jesenskem
Mladenka stoji vzdihujóč:
»Pozdravite dom na Slovenskem! . . .«
Selilcem naroča plačóč.

4.

Drhtí usèhlo listje z vej,
Jesen rezkó prírodi vlada,
Takó v živiljenja mrazu, glej,
Od srca up za upom pada . . .

Ko zró veselje njih oči,
Sladák spomin mi v dušo sili:
Takó pod gajem kràj vasí
Nekdàj smo mi se veselili!

A tam otroci zlatih lás
Podé za listi se čez jarek,
Njih krik zvenéč odmeva v vás,
Zlatí jim lica sreče žarek.

A móžu v prsih tù sedaj
Veselja ní, ne jasne sreče:
V detínska leta me nazaj
Spominov ljubih sila vleče . . .

y.

Slavni vojaki slovenski.¹⁾

V. Frančišek Lavrenčič, vojaški kapelan.

Spisal Fridolin Kavčič.

Dasi mož, čegar životopis tukaj podajam, ne pripada ónim junakom, ki so se z orožjem v roki bojevali proti sovražnikom, vender ga smem prištevati slavnim vojakom slovenskim, zakaj naudajala ga je bojevitost, kakor je naudajala njega drugove v polku. Ta mož je bil polkovni kapelan 47. pehotnemu polku, Frančišek Lavrenčič.

Iz ljubezni do vojaškega stanú si je izvolil najlepši poziv duhovnikov, poziv na krvavem bojišči častí. Okolo njega je besnel boj, on pa je neustrašeno delil duševno pomoč, pomagal pri amputacijah in je z ognjevitimi govori, kakor nekdaž Haspinger, vnemal srčnost vrljih dolenjih Štajercev, udeleževal se dejanski italijanske vojne, uplenil celó pri Sussegani papeško grenadirsko zastavo, in marsikateremu Kinskijancu ohranil življenje.

Lavrenčič živí še sedaj, devetinsedemdesetleten častit starček. Sreča ga ni ravno oblagodarila z zemeljskimi darovi, toda ostal je vedrega mladeniškega duhá in vesele nravi, kakor pristoja staremu vojaku, živečemu le še o sladkih spominih minulih dnij, v ponosni zavesti, da je izpolnil nalogo življenja svojega.

Frančišek Lavrenčič se je porodil dné 31. vinotoka 1813. leta v Pobrši pri Ptuji na spodnjem Štajerskem. Oče mu je bil imovit málinar, umrl mu je pa že za otroških let. Mati se je drugič omožila, in sila surovi ócim je neizrecno mučil ubogega pásterka. Da se iznebí ukaželjnega dečka, neprestano tičečega v knjigah, pošlje ga na varaždinsko gimnazijo in ga nastani pri siromašnem jermenarji. Za hrano mu je tukaj plačeval po 2 goldinarja stare veljave na mesec.

Po smrti ócimovi bi bil moral Frančišek prevzeti domači málin, in bogat kmet mu je pri tej priliki ponudil celó svojo lepo hčer za ženo. Toda Frančišku ni prijalo, da bi požiral prah v málinu, nego osta je v šoli. Zvršivši gimnazij, krene leta 1834. na graško vseučilišče. Ondu dokončá modroslovne in bogoslovne nauke, in nató ga 1840 .leta posveté v duhovnika. Do leta 1841. je bil duhovni pomočnik v Wildonu, Feldkirchu in Gamlizu. Tega leta ga iménujejo na njega prošnjo vojaškim kapelanom 47. pehotnemu polku.

¹⁾ Glej »Ljublj. Zvon« 1887., str. 483.

Ravno tačas ni imel polk nobenega kapelana, veččega slovenskemu jeziku. Lavrenčič je moral tedaj nemudoma odriniti v Padovo, kjer je istočasno garnizoniral polk.

Kakó izvirno ga je vzprejel polkovni načelnik, polkovnik Vanka, osivel bojniak stare korenine, v čegar junaških prsih je bilo piemenito, gorko čuteče srce, popisuje Lavrenčič sam takó-le: »Prednik moj, sedaj že umrši Andrej Korošec, mlad mož, obolel je na umu, in zató so ga upokojili. Ko se jaz, tudi še mladenič, kateremu je šele poganjala mišja dlaka, predstavim polkovnemu poveljniku, ploskne gospod polkovnik z dlanjo ob dlan in vikne začuden: ‚Kaj, vi ste že duhovnik? Želel sem starejšega patra, in sedaj mi pošljejo mladega pobalina, kateremu niti brada še ne poganja. Ognjevite Italijanke izpijó tudi vam tisto trohico možganov kakor vašemu predniku.‘ — Jaz pa ga zavrnem: ‚Gospod polkovnik, zlò je, ako je človek mlad, toda to zlò se boljša od dné do dné. Vsakdo tudi ne zblazni, najsi bi radovoljno uklanjal tilnik lepi Veneri; mēni, duhovniku, pa je celò sveta dolžnost, da se premagujem!« —

Te besede so ugajale polkovniku. Potrepal je mladega kapelana po ramenih in mu očetovski dejal: »Ljubi prijatelj, jaz sem vojaško dete. Služil sem počēnsi od pičice, oženil se že narednik. Žena mi je Čehinja, ki izvrstno prireja kolačke. Imam tudi dve zali odrasli dekleti, Reziko in Katico. Vsak večer ob 7. uri prihajajo k mēni gotovi častniki. Tukaj potem jemo, pijemo, igramo, časih tudi plešemo, in zapovedujem vam, da morate vsak dan priti k mēni, takó sem vam vsaj odtegnil priliko, da ne bodete kolovrátili po kavarnah in krčmah.«

Lavrenčič, naobražen šegav družabnik, odzval se je vsak dan temu prijaznemu vabilu, od tedaj pa tudi delil vse vesele in žalostne ure polkove. Vse ga je ljubilo in spoštovalo kakor ródnega brata.

S polkom svojim je odšel potem v Mantuvo, Vicenco, Verono in Benetke. Navēsti hočem samó jeden slučaj iz tega časa: Dné 1. kimovca 1845. leta je marširal polk k brigadnim vajam v Belluno pod poveljništvom brigadirja kneza Hanibala Thurn in Taxisa, ki je 1848. leta padel na pokopališči v Vicenci. Dné 28. kimovca 1845. leta je bila vsi brigadi za konec vajam napovedana parada na papeževem trgu v Bellunu. Ob 9. uri zjutraj so prišli k nji tudi maršal Radecky z nadvojvodo Franciškom Jožefom, sedanjim avstrijskim cesarjem, in Karlom Ljudevitom. Lavrenčič je služil poljsko mašo in odvédel oba nadvojvodi v kapeličin šator in sicer nadvojvodo Franciška Jožefa, kot dragonskega polkovnika, držēč za roko. — Ko je viteški naš vladar, Njega Veličanstvo leta 1883. bival v zeleni Štajerski, posetil je tudi

grad Holleneg, last kneza Liechtensteina. Sivolasi župnik in domači prijatelj knezovi rodbini Lavrenčič je imel srečo, da ga je knez Alfred Liechtenstein predstavil Njega Veličanstvu takó-le: »To je vojaški pater, ki je 1845. leta, ko je bilo Vaše Veličanstvo dragonski polkovnik v Bellunu, služil poljsko mašo in odvédel Vaše Veličanstvo v kapeličin šator.« — Tega slučaja se je Njega Veličanstvo blagovolilo spominjati. Prisotni štiriinosemdesetletni general konjice Frančišek Liechtenstein, приметnil je nató: »Veličanstvo ste hitro avanzirali, v treh letih od polkovnika do cesarja.« —

Dné 14. vélikega travna 1848. leta je kampiral 47. polk pri Castretu pred Trevizo. Ko so vojaki kuhali, napadle so jih papeževe in neapolitanske čete. Lavrenčič se postavi na čelo jednemu oddelku in svojeróčno sredi polkovnega moštva zapleni papeško grenadirsko zastavo. Sovražnik pa po kratkem boji pobegne.

Od dné 7. kimovca 1848. leta do leta 1849. so večkrat pozivljali Lavrenčiča, da je služil mašo pri feldmaršalu Radeckem v Villa reale. Pri teh mašah sta vselej stregla dva podčástnika, pred oltarjem pa je sredi klečalnika klečal Radecky, njemu na desnici soproga feldzeugmeistra Hessa in na levici nje soproga.

Popóldne ob 3. uri je bil navadno obed, pri katerem je Lavrenčič sedél nasproti maršalu. Pri teh obedih je bil vselej prisoten fzm. Hess s soprogo in vsi šarži od poročnika do kornega poveljnika.

Preprosti, resnični popis zmagovite bitke pri Novari sem popolnoma povzel dnevniku Lavrenčičevemu:

»Dné 19. sušca 1849. leta je marširal polk iz Cugiona v Pavijo, dné 20. sušca pa v pričo Radeckega ves čiherni voj čez Pad na Pijemonteško. Vse je ukalo, plesalo in skakalo od sáme radosti, vidèč Radeckega, ki je vsakomur privoščil bodrečo besedico. Méni je dejal: „Dà, ako je pater navzočen, izvestno nam ne odide zmagà, dà, dà, vrli moji Štajerci!“

Nočili smo na travniku pri Gropelu, dné 21. sušca 1849. leta pa smo se pomikali dalje. Mesto samó so si bile že osvojile prednje straže. Navzlic temu nismo mogli korakati po njega ulicah, nego morali smo prej odpraviti demontirane topove, pobite konje in mezgè.

Od dné 22. na 23. dan sušca 1849. leta smo kampirali v Vespolatu pod milim nebom. Zarano zjutraj Kinskijanci še nismo vedeli, kaj nas čaka. Ko je polk ob 7. uri zjutraj pokuhal, nadaljevali smo pot proti Novari, oziroma v Olengo. Jaz sem korakal péš z avditorjem F. Hochlingom, polkovnim zdravnikom doktorjem Szomborom ob stráni polkovnemu poveljniku baronu Bianchiju. Spominjam se, da

sta se mi takoj početkom marša iz Vespolata približala stotnika grof Rudolf Salis in Schäffer ter dejala: 'Ti pater, nekako zdi se nama, da padeva danes.' Prosila sta me, naj jima oskrbim neke obiteljske stvari, kar sem jima seveda rad obetal kot dober tovariš.

Ko se takó dalje pomikamo po cesti proti Novari in nas obhaja čustvo, katero se ne dá popisati, zdajci proti 10. uri dopóldne strašno zagrmé topovi in pokajo puške, jedva 20 minut od nas. Varstveni oddelki drugega našega kora pod fzm. d' Asprom so namreč zadeli na véliko vojsko sovražnikovo, katero je osebno vodil kralj Albert. Rezervni kor pod fzm. Thurn-Valsassino se je pomikal kakor tudi prvi kor pod generalom konjice grofom Vratislavom proti Vigevanu in tretji kor pod generalom konjice Wallmodenom proti Vercelliju. Vsi ti trije kori so imeli še do tri ure hodá, da so zadeli na sovražnika. Toda baron d' Aspre, ta sivolasi junak iz bitve pri Lipskem, hotel si je sam s svojim korom natrgati krvavih lovorik, predno bi še prišli drugi oddelki. Ko takó počasi stopamo dalje, prijezdi imenovani feldzeugmeister s svojim spremstvom in zakričí takó-le laskavo: 'Vi psi, ali hočete véčno živeti?! Stopaj! Na levo v boj!' Jaz sem ostal z avditorjem in polkovnim zdravnikom na cesti, in jedva nekoliko sto korakov od méne so padali ljubi Kinskijanci mrtvi in ranjeni, med njimi štirje stotniki in resnično grof Salis tudi. Krogla iz topa ga je raztrgala na kosce; mrtveca smo spoznali po Leopoldovem redu in po redu francoske častne legije, katera je imel pripeta na suknji. Stotniku Schäfferju je preotlila krogla iz puške glavo sredi čela. V spomin nánj hranim še dandanes ónadva mala samokresa, ki sedaj visita pri moji postelji.

Prevelika sila sovražnikova nas je potiskala sedaj naprej, sedaj nazaj. Mi trije, ki smo stali na cesti, gledajoč to moritev, katere ne pozabim nikdar, čakali smo zvršetka kakor na trnji. Ko se je vršil boj, zvižgale so tudi krogle mimo nas. Nekako ob dveh popóldne začujemo topove od Vigevana in Vercellija. Iz Vespolata je že tudi drevil 4. kor pod fzm. Thurnom sredini na pomoč. Sedaj se je tudi nam izpremenil položaj. Sovražnik, katerega so prijeli od treh straníj, bežal je v mesto Novaro. Ob 4. uri so dejali, da je zmaga naša! In sedaj je bilo širo polje polkovnemu zdravniku doktorju Szomboru in méni. Ranjencev, mrtvecev — temà prijatelja in sovražnika! Toda vsemu nisva mogla kàj. Zmračilo se je. Spal sem na véliki cesti. Okrog méne so ležali trije mrtvi pijemonteški vojaki, za vzglavje mi je bil kùp gramoza. Dasi je dišalo po strelnem práhu in mrtvecih, akotudi sem se zavédal zmage, in navzlic govorici, da odmarširamo jutri v Turin,

spal sem izvrstno. Dné 24. sušca 1849. leta ob 10. uri zjutraj je bil slovesen vhod v mesto Novaro. Prej smo še oskrbeli težko ranjene Kinskijance in jih mnogo amputirali. Mèni je bila pri tem pôslu naloga, da sem žile prevodnice prevezoval s svileno nitjo. To je bilo sploh v vojski pri amputacijah moje delo. Oj, kakó opustošeno je bilo mesto! Premagani Pijemontezi so bili pokončali pred begom zdravila po vseh lekarnah, da jih nismo mogli dobiti nikjer, kar je neizrecno razljutilo mojega polkovnega zdravnika.

Po obedu ta dan sem se napotil med 10. in 12. uro v mesto, katero so bili oplenili in opustošili lastni rojaki. Na vélikem trgu pod milim nebom vidim mizo z nekoliko stoli. Sedèl pa je jedini general Schönhals in pisal. Okolo njega so stali Radecky, Hess, kralj Viktor Emanuel, pijemonteški grof Cavour in naš vojni intendant grof Pachta. Poleg drugega sem čul te-le besede: ‚Kralj Albert je odstavljen in mora v pregnanstvo na Portugalsko, zakaj z izdajico ni môči sklepati mirú. Kralj je njega sin Viktor Emanuel.‘ Toliko da sem se vrnil k svojemu polku, že nam je došlo povelje, da mora brigada Schultzig takoj odriniti in preganjati sovražnika severno od Novare ter očistiti vso okolico. Tudi jaz sem marširal ž njo. Mnogo, mnogo smo si imeli dopovedati o naših palih in ranjenih tovariših. Blizu sela Fara smo prenočili. Trudni smo legli k počitku.

Kakov nepozaben prizor je bil zjutraj našim očém! Vsa brigada je ležala in spala pod sneženo odejo, poldrug čevelj visoko. Živo se spominjam, kakó so nam klepetali zobjé, in kakó smo kolnèč, smijoč in šalèč se lezli izpod snegá. Odtod smo se dné 25., 26. in 27. sušca vrnili preko Novare v Vespolate in Pavijo. —

Dné 4. vélikega travna 1849. leta je izgubil 47. polk svojega polkovnika. Imenovan je bil namreč za generalnega majorja in moral oditi k ogerskemu voju. Odhajajoči polkovnik je napisal na poti na postaji Aula vrlemu polkovnemu kapelanu to-le izpričevalo:

»Odpozvan od polkovnega poveljništva, čuti se podpisavec zavezanega, podeliti gospodu polkovnemu kapelanu Frančišku Lavrenčiču imenovanega polka vrlo zasluženó izpričevalo, da je ves čas, odkar je podpisavec vodil polkovno poveljništvo, ne samó izvrstno izpolnjeval dolžnosti, tičoče se ga v bólnici, na leci in izpovednici, pri uradnih spisih i. t. d., nego da je tudi vso usodo polkovo, počensí z italijanskim prevratom do danes, prebil v vzpodbujo k vztrajnosti, da je bodril moštvo o priliki, ko so je zavajali po Benetkah k nezvestobi do cesarske rodovine, da je tam v spremstvu oboroženih rebelov iz vojašnice vsak dan v bólnici bolnikom in pri Malgheri ranjenim vo-

jakom delil duhovno tolažbo in pomoč, dalje, da je od početka italijanske vojne prebil vsako nezgodo in vsako težkočo s polkom v bodrenje in v posnemen vzgled, da je ž njim bivakiral pod milim nebom; da je v bitvah pred sovražnikom vedno v smrtni nevarnosti delil ranjencem in umirajočim ne samó duševno tolažbo, nego da je pri izvadanji krogelj in pri amputacijah na lici mesta, kjer se je obezovalo, sam delil zdravniško pomoč; da je vedno moštvo z besedami in činom bodril k hrabrosti in zatajevanju v njega slovenskem máterinem jeziku, da je dné 14. vélikega travna 1848. leta pri sovražnem napadu iz Treviza pri Castretu sredi polkovnega moštva svojeróčno zaplenil papeško grenadirsko zastavo; iz kratka, da je z besedo in dejanjem mnogo pomagal k izvrstnim hrabrim činom polkovim in da se zaradi tega najtopleje priporoča v počast in odlikovanje.

Postaja na poti Aula, dné 4. vélikega travna 1849. leta.

(L. S.)

Bianchi s. r.

polkovnik in poveljnik pehotnemu polku grof Kinski, št. 47.*

»Prezaslušno vedenje gospoda vojaškega kapelana Franciška Lavrenčiča morem potrditi kot večkratni očividec ter ga radi tega najtopleje priporočati visoki počasti. Gledé na zaplenjeno papeško zastavo, morem tudi potrditi, da mi jo je imenovani gospod vojaški kapelan izročil zvečer po bitki pri Castretu in da sem jo potem osebno izročil Njega prevzvišenosti gospodu fzm. Nugentu.

(L. S.)

Frančisek grof Schaffgotsche s. r.,

fmlt.*

O priliki, ko so dné 11. vélikega travna 1849. leta naši ljudje plenili Livorno, otel je Lavrenčič osemdesetletnemu škofu livornskemu Girolamu Gaviju življenje. V zahvalo ga je ta imenoval častnim župnikom vladške dijeceze v Livornu. Dalje je bival Lavrenčič v Pizi, Luciji, Pistoji, Florenci, Civitavecchiji, bil prisoten pri slovesnem vходу papeža Pija IX. v Rimu in služil mašo v cerkvi Aracoli.

Dné 24. malega srpana 1850. leta je feldmaršal Radecky svojeróčno dekoriral Lavrenčiča z zlatim duhovnim križcem za zasluge »pro piis meritis«, rekši: »Zahtevali niste ničesar boljšega!«

Dné 1. vélikega travna 1852. leta so prestavili Lavrenčiča za kapelana k mornarici. Ves polk je žaloval, da so takó nepričakovano odpozvali ljubljenelega polkovnega kapelana. Tedanji poveljnik polkovnik grof Castiglione je pri slovesi objel Lavrenčiča, snel s stene svoj portret in mu ga podal, rekši: »Ljubi moj prijatelj, ne morem vam dati drugega nego samega sebe!« Poleg tega je izročil Lavrenčiču

izpričevalo, pisano v najsrčnejših izrazih, čegar končne vrstice naj navedem tukaj:

»Neomejeno zaupanje vseh predstojnikov in otroška ljubezen vsega polka je bila vrlo zaslužena plača njega plodovitemu delovanju. Naše najodkritosrčneje želje spremljajo tega najvrednejšega duhovnika, čegar spomin nikoli ne ugasne v hvaležnih srcih nas vseh.

V Florenci, dné 3. vélikega travna 1852. leta.

(L. S.)

Castiglione s. r.,
polkovnik.*

Kot pomorski kapelan pa Lavrenčič ni deloval dolgo. Prijal mu ni morski vzduh, in že meseca kinovca 1852. leta je pustil svojo službo in prestopil v civilno službo, iz prva kot kaznilničin duhovnik v kaznilnici Karlau v Gradci. Kesneje mu je podelil tedanji ogerski guverner knez Frančišek Liechtenstein župnijo Holleneg na górenjem Štajerskem. Tù živi sedaj Lavrenčič v prijazni hišici, katero si je sezidal sam. Radi ga vselej vidijo v krasnem grádu Hollenegu, lasti kneza Liechtensteina.

Življenje — trpljenje.

Čemú trpim?

Čemú živim?

Živim, da morem trpeti,

Trpim, ker moram živeti.

Filodem.

Na grobu.

Pomlád je v cvét odela svét;

Kaj hodiš na gomilo zrét,

Mladenič tožni, tihi?

Cvetóv ne išči na gomili,

Iz trat so lepših privabili

Pomládi nežne dihi.

»Na grob cvetic ne hodim zret,

Žalujem le usèhli cvét,

Ki spava v krilu jame.

Pomlád ljubezni v mé je dèhnil;

Odkar mi cvét je tá usèhnil,

Pomlád ne cvéte záme . . .*

Zdéslav.

Senanus.

Spisal A. Funtek.

(Dalje.)

III.

Vrata v pisárno gospoda Zorca se odpró na iztežáj, in razvnetega lica vstopi Pavel Vodè. Hitro se obrne k pisni mizi gospoda Gregorija, da bi ga pozdravil kakor sléharo jutro, ali jako presenečen obstane sredi stanice, zakaj knjigovodje ni nikjer!

Neverjetno pogleda mladi mož na začrnelo stensko uro, nató potegne še svojo uro iz žepa — resnično, motiti se ni môči, devet je že davno. Knjigovodja, ki je sicer točnost sáma, zamudil je danes uradno uro; naslanjáč njegov je prazen, klobuka ni na navadnem prostoru, knjige ležé takó, kakor jih je položil včera, skrbno namreč nakopičene druga vrhu druge; nobeno znamenje ne kaže, da bi bil že tukaj in zopet odšel.

Vodè zmaje z glavo in se ozira kakor kdo, ki ne vé, kaj bi si mislil o nepričakovanem dogodku. Iz prva ga obide misel, da je póstarni mož zbolel, ali précej nató jo zavrže. Saj se je še včera toli krepko zadiral nánj kakor že dolgo ne, in to je bilo vsekakor zanesljivo dokazilo, da je zdrav kakor le kdo. Torej preostaje samó še resnica, da se je gospod Gregorij izneveril tolikanj hvaljeni in pri vsaki priliki poudarjani natančnosti — dobro takó! To si je treba zapomniti za poznejše praske, saj človek ne vé, čemú je koristno to ali óno!

Sedaj šele obesi Vodè premočeno górenjo suktno na klin, razpnè dežnik na tlà poleg svoje mize in si veselo mane roke. Lahkih korakov stopi k oknu in gleda na samotne ulice — Bog ne dàj, kakšen dež in vihar! Prej se je že nekoliko poleglo; ali sedaj lije zopet, da težke kaplje šumèč udarjajo po robatem tlaku; na ulicah sevéda nikjer žive duše. Kaj pak, kdor more, ostane domá, in morda je slabo vreme pridržalo tudi gospoda Gregorija. — Ne, to je brezumno; knjigovodja bi prišel, najsi lije sama žveplena kislina iz črno zapreženega neba! Zgoditi se je moralo kàj drugega, vender bodisi; saj ni nikjer zapisano, da bi moral človek premišljati baš o takšnem sitneži, zlasti ako ima drugih mislij dovòlj!

Zadovoljno kima Vodè z glavo; nevedoma se mu zaokrožijo ustna, in glasno zvižgana pesem zazveni po tihí sobi. Preplašen se zgane, nató pa se zasmèje samemu sebi. »Uspeh stroge vzgoje gospoda Gregorija!« zamrmrà izredno dobre volje, zvižga dalje in bobna s prsti po oknu. Kaj njemu do tega silnega naliva po ulicah, ko je takó vesel, da bi objel vesoljni svet! Da se ni tolika ploha vlila na zemljo, kdo vé, ali bi bil uèakal tiste sreène hipe, ko je mogel govoriti z ljubljeno dèklico, in èetudi le nekoliko malovažnih besed? Takó pa se je storilo samó po sebi, da sta se našla v óni véliki veži, ki je gostoljubno vzprejela še druge ljudi v svoje zavetje, in takisto se je zgodilo samó po sebi, da je Vodè premagal malodušnost svojo in nagovoril milo neznanko, katera se je zatekla vedrit kakor on . . .

Res da je pogledala nekako osupla, ko je začula nagovor mladega gospoda — Vodétu se je celó zdelo, da se je lahno zardela — ali odzdravila mu je ljubeznivo, in Vodè je bil v devetih nebesih. Zamaknjen je stal poleg nje in ji gledal v velike sinje očí ter poslušal nje mehki glas in srebrni smeh, katerega ji ni mogla zadušiti óna malenkostna nezgoda, da namreè ni utegnila dalje v tolikem deževji. In smijal se je tudi on in prosil na tihem, da bi kár povódenj preplavila vse ulice . . . Toda preplavila jih ni, nego celó prezgodaj je ponehal dež, in loèiti se je moral. Nièesar ji ni mogel povedati, kar bi ji bil povedal takó rad, toda velik solnèen žarek je vzel s seboj v srci, ko je odhajal, in prelepo zavest, da ta slučajni sreèni sestanek ni bil zadnji, nego da se mu vsekakor še ponudi prilika govoriti z ljubim dekletom, in sicer govoriti več in iskreneje, nego je mogel vprièò ónih zijavih ljudij, kateri so èmernega obraza stali v veži in čakali, kdaj bodo mogli dalje po vlažnih ulicah.

Zaklesnil se je precèj, ali kaj mu do tega? Pozabil je bil celó knjigovodje in vseh sitnostij njegovih. Ni pozneje, ko je pospešil korake, da bi zamuda venderle ne bila predolga, plašil se ni nièesar, nego ponosno vzravnan stopal po ulicah, kakor da je ves svet njegov in da sije najlepše solnce nad njim. Po dolgem èakanji vender korak bliže! Kakó je bila prijazna, kakó lepa! Dober vtisek je izvestno ostavil v nje srci, sicer bi se ne bila razgovarjala ž njim kakor z dobrim starim znancem in mu ne segla v roko, katero ji je ponudil v hipni drznosti . . .

Ves zatopljen v prijetne misli, odide 'mladi mož od okna in séde za pisno mizo, da bi prièel dnevni svoj pôsel. Zdajci pa skoèi nejevoljen kvišku. Kolika brezumnost, da se ji ni predstavil kot Pavel

Vodè, komptoirist v pisárni gospoda Zorca; takó bi bil bržkone zvédel tudi njeno ime! Kakó li, ako ga srečna usoda ne privéde zopet k nji? Danes je bila najlepša prilika — bedák, zamudil jo je! Vodétu se zdí, kakor da mora pri tej priči pobegniti iz pisárne in iskati drage déklice, dokler je ne najde . . .

Hipoma se mu obrnejo misli drugam. Kakó strašno je dolgočasno v tej pisárni! To je izvestno prehuda kazen, da mora danes tičati v nji! In celó sam mora tičati. Knjigovodje ne bode, kakor se kaže. Hm, ako je celó le-tá zamudil uradno svojo dolžnost, zakaj bi moral baš on ves dan sedeti v tej pústi stanici? Nejevoljen stisne ustna in gleda óne obile knjige, katere so nagrmadene vrhu mize. Čudno: zdí se mu, da ga prav odločno opominjajo dolžnostij njegovega stanú, zakaj cvetoči ljubezni ne bode pravih tal, ako ne posveti vseh močij resnemu delu! Kakó li naj stopi nekega dné pred svojo déklico — Vodétu se prikaže srečen smeh na ustnih in se mu razlije po vsem obrazu — in kakó naj ji reče, da ji podaja roko in srce, ako si bode moral očitati, da tista roka ne izvršuje ónega pôsla, kateri bodi podstava vsemu prihodnjemu življenju, in da se tisto srce loví zgolj ob sanje, katere so sicer lepe, toda za dejansko življenje malone brez sléharnega pomena? Mladi mož krepko prikima: denašnja malomarnost je pregreha, učinjena njega zorni ljubezni! Odločno potisne stol k mizi, razgrne svoja pisanja in se trudi na vso moč, da bi ne mislil na nič drugega nego na to, kar je neizogibno potrebno.

Takó mine pol ure; kár se odpro vrata, in knjigovodja stopi počasno v sobo. Brez vsakeršnega pozdrava gré k svoji mizi, obesi suktno in klobuk na navadni klin, postavi dežnik v kot in séde. Vodè je dobro videl, kakó neizrecno čmeren in upal je bil njegov obraz, in obšla ga je misel, da je gospod Gregorij resnično bolan, da pa je iz prevelike natančnosti venderle preobladal slabost in prišel v pisárno. Zató je pogoltnil óne bodeče besede, katere so mu bile že na ustnih, in sploh ni dejal ničesar.

Ali kaj je bilo to? Kakor pritr vzdihi je zdajci zazvenél od mize gospoda Gregorija, da je Vodè osupel vzpogledal od svojega pisanja. To ni mogoče: knjigovodja izvestno nima vzdihov v koščenih prsih svojih, in ako bi jih tudi imel, mladenič vé iz svoje izkušnje, da je baš knjigovodja mož, ki ne vzdihne za nič na svetu. Vender pogleda postrani nánj in se zgane od samega strmenja — gospod Gregorij sloní s komolcem ob mizi in gleda na ulice . . .

Vodè ne vé, ali sanja ali bedí. Toda, ako je mogoče, da je knjigovodja odložil peró, tedaj je takisto mogoče, da je prej vzdihnil

kakor iz globočine srca. Ali kaj se je moralo zgoditi, da se véde resni mož danes tolikanj čudno? Zdajci ga vidi, kakó se obrne od okna in seže po svoji pipi. Skrbno in premissljeno jo tlači kakor vselej, potem se vzravna na stolu in gleda za oblaki, kateri se lahko dvigajo proti stropu. Vodè maje z glavo, ne vedoč, kaj bi si mislil.

Gospod Gregorij kadí nekoliko časa, ali videti je, da se mu nič kaj ne ljubi. Napósled postavi pipo v kot, in ne dovòlj — hipoma vstane in jame dolgih korakov hoditi po sobi. Glava mu je sklonjena, roke ima prekrižane na hrbtu.

Sedaj vstane tudi Vodè. Prav tisti knjigovodja, ki je vedno godrnjal, kadar je njega tovariš za nekoliko hipov odložil peró in se drznil misliti na kaj drugega nego na to, kar bi baš smel, ostavil je svoj prostor pri ljubljenih knjigah, še več, nemirno hodi po sobi in premisslja, kdo vé o čem!

Suhotno teló gospoda Gregorija se vidi Vodétu še suhotnejše in koščeni obraz še bolj koščen — mož se je postaral kàr za deset let! Kaj čudo, ako mladi tovariš širokoodprtih očij opazuje sléharo njegovo gibanje in neprestano maje z glavo!

»Kaj vam je, gospod Gregorij?« vpraša ga napósled nekamo sočutno. »Ali ste bolni?«

Knjigovodja se zdrzne po vsem životu in zdajci postojí. Z roko si potegne preko čela in zbegano pogleda Vodéta, kakor bi prav ne umel njegovega vprašanja.

»Oh, res, vi ste tukaj,« izpregovori zateglo. »Kaj pa hočete?«

»Ali ste bolni, vprašal sem samó —«

Knjigovodja se hipoma razkorači.

»Boln? Jaz boln? Nikoli še nisem bil. Sicer pa, kaj vam do tega?«

Vodè zmiga z rameni; gospod Gregorij stopi bliže.

»Čudo bi napósled ne bilo,« reče jako černo. »Jeze itak užije človek več nego preveč, takó da bi moral biti res od lesá, ako bi hotel mirno —«

»Kaj govorite zopet? Saj vas doslej niti nagovoril nisem. Moje vprašanje pa vas tudi ne more jeziti.«

»Takšne brezumnosti me ujezé vselej, to dobro veste, in samó priporočal bi vam, da se jih odvadite, čim prej tem bolj.«

»Oho, to je pa vender že preveč!« vzklikne Vodè ves iznenádejan. »Kaj li morem za to, da se védete takó, kakor bi res hoteli zdajci v posteljo! Čemú vzdihate ondu pri mizi, ako vam ni nič? Sevé, da je obšla méne takšna predrznost, to bi klicali sléharo kazeni náme, vam pa je vse dovoljeno.«

Gospod Gregorij ga pogleda neizmerno hudobno, zajedno pa mu trepeče kakor notranji nemir v sivih očéh.

»Kaj? — Jaz ne vzdiham nikoli, zapomnite si to.«

»Tem bolje torej,« reče Vodè in se skloni čez svoja pisanja. »Žal mi je, da sem vas nagovoril; dobre besede itak ni govoriti z vami. Danes celó ne.«

Molk nastane. Knjigovodja se porogljivo zareži in zopet séde k svoji mizi. To je gotovo, da bi ne bil kàr takó mirno pogoltnil ónih žalečih besed Vodétovih, ako bi ga ne peklo nekaj v srci kakor slaba vest. Bolan — kakó je prišla Vodétu ta misel? Ali morda vé, da je sinoči »pri zlati luni« použil več, nego je bilo treba, in da mu je prav zató danes jako slabo pri srci? Bog ne dàj — glava ga je bolela, ko se je vzbudil iz nemirnega spanja, kakor bi se mu hotela razpočiti; vsa soba se je sukala okolo njega, ko je stopil na noge! Resno je premišljal, ali bi ostal domá, ali bi šel v pisárno; napósled je zmaga navadna natančnost, in prišel je, toda takšen, da se kàr smili samemu sebi. In celó dve uri prekasno! Gospod Gregorij čuti, da se danes ne more tolikanj upravičeno zadirati na tovariša, in zató rajši molči. Tudi se mu ne ljubi govoriti; najrajši bi naslonil glavo semkaj na mizo in spèč premagal óno slabost, katera ga obvezuje od glave do nog . . .

Vse ga mrzi danes! Tobak ima tolikanj čuden ukus; številke v računskih knjigah mu plešejo pred očmi, vmes se utrinjajo iskre rdeče, modre in pisane, da mu vse miga pred pogledi, noge in roke se mu tresejo — ne, danes resnično ni za delo! Kdo vé, koliko brezumnostij bi še zapisal v svoje knjige, da bi ga bilo jutri groza samega sebe; saj čuti, da mu tudi misli niso popolnoma jasne, da mu kàr vrè v možganih — in evo je zopet! Ondu stojí pred njim lepa, vitkorasla, in težki dve kiti ji padata po ramenih, in ljubezniv nasmeh se ji ziblje na ustnicah! . . .

Gospod Gregorij se siloma premaguje, da ne vzdihne na glas, ne morda od bolesti, nego zgolj od prevelike togote. Kaj je naredil včerajšnji dan iz njega? Ali se mu je pogubila tista duševna moč, katere je brezuvetno treba, da je človek krepak tudi na telesi; ali se mu ne poleže skoro ta nepopisni nemir? V tej zatohli sobi nikakor ne, zunaj na zraku si mora ohladiti vroče čelo, in potem bode zopet vse dobro.

Nekoliko časa pomišlja; napósled odločno vstane in se odpravlja za odhod. Težko mu gredó besede iz ust, vendar nekaj mora reči Vo-

détu, vsaj zaradi gospoda Zorca, ako bi slučajno prišel v pisárno in vprašal po njem. Zató stopi bliže k tovarišu in reče premišljeno:

»Vodè, govorili ste prav. Bolan sem; slabo mi je, in delati ne morem. To povejte gospodu Zorcu, ako bi vprašal po mèni.«

»Vidite,« prikima Vodè sočutno in vstane, »saj sem vas poznal précej na obrazu, da vam ni vse takó, kakor bi moralo biti. Lezite, gospod Gregorij, in várujte se; prav od srca vam želim, da se skoro pozdravite.«

In mladi mož mu proži rokó tako odkritosrèno prijazno, da knjigovodja nehotoma seže vánjo. Čudna senca mu izpreletí upali obraz, in okolo ust mu nekaj zatrepeče, kakor bi hotel izpregovoriti; vender stisne ustna in samó prikima v slovó. Nató odide počasnih in negotovih korakov.

»Mož je bolan«, mrmrá Vodè sam v sebi in gleda zamišljen na vrata, katera so zaprla za knjigovodjo, »siromak!« —

Dež je popolnoma ponehal; po nekod se je celó kazala nebesna modrina izmed natrganih oblakov. Ostri zrak je kaj blagodejno vplival na gospoda Gregorija, takó da se je čutil za dobro polovico zdravejšega. Dà, bilo bi mu morda celó popolnoma dobro, ako bi se mogel iznebiti ónega velikega nemira. Tudi ta nadležni spanec bi se že prebil kakó, saj gospod Gregorij ni otròk, ali dvojna težka zavest mu stiska dušo: prvič, da je ostavil pisárno, kjer jedino mu je mesto ob tem času, in drugič, da ga nekaj žene domóv, kaj, tega ne vé in tudi neče vedeti. Kaj tudi, za Bóga, bode o belem dnevi počel v temni svoji stanici? Ako ne léže v posteljo, delati nima pod milim nebom ničesar, in vender . . .

Gospod Gregorij obstane pred prodajalnico in gleda brez zanimanja vse óne lepe stvari, katere so razpostavljene v izlogi. Dasi je popolnoma prepričan, da nima prav nobenega opravila domá, slepi vender samega sebe in siloma išče vzroka, ki bi upravičeval njega sedanje pohajanje. Zdajci zadovoljno prikima — sevèda mora domóv, videti mora, ali je venderle prišla stara Katarina, da mu pospravi po sobi; zakaj ako je ni bilo, treba bode iskati druge strážnice, saj vender ne more nihče zahtevati, da bi si še sam postiljal in sam pospravljaj po sobi, ko itak nima ničesar od življenja . . .

Zdrzne se. Ničesar od življenja! Ta misel se mu ni porodila še nikoli, nego vselej je poudarjal slovesno in zadovoljen sam s seboj, da se živi prav dobro takó, kakor živi on, da ne pogreša ničesar, in sedaj ta brezumnost! Ako jo razpleta nadalje, kaj li se mu kaže na obzorji prihodnjega življenja! Ločiti se bede moral dosedanjih navad,

zahajati morda celó med ljudi, da ne bode takó zapuščen; hoditi končno na veselice, v gledališče in kdo vé, kam še, iz kratka: sleči bode moral dosedanjega človeka in obleči novega, do cela drugačnega . . .

In odkod izvira vse to? Odtod, da je ona brezstidna déklica včeraj stopila čez prag njegove sobe! Gospod Gregorij čuti, kakó mu sili vsa kri k srcu, kakó ga duši v prsih kakor od neznosne bolečine. Dà, ona je kriva vsega! Ona se je zadolžila, da se je razvnel takó silno, da je srdit zabavljaj stari Katarini, ki mu vendar žive svoje dni ni storila ničesar žalega, nego vestno opravljala svoj pôsel že dolgo let; ona je provzročila, ako danes stara ženica ni prišla na njega dom; ona je kriva, da je prišel sinoči takó pozno domóv, in končno ona je kriva, da je danes toli slaboten in nadležen, da je prav zató odšel iz pisárne in se zadolžil prve netočnosti v poslovanji, na katerem doslej ni bilo nobenega madeža! . . .

Gospod Gregorij globoko zasope in stopa dalje po robatem tlaku. Danes ne umeje samega sebe. Navzlic vsi krivici, katere jo mora dolžiti, obhaja ga celó čustvo, kateremu ne vé pravega imena. Ali je kesanje, ali je sram? Kesanje, da je bil sinoči takó brezoziren proti nji, sram, da ne zatrè óne mehkode, katera se mu čimdalje oblastneje šopiri v starem srci? Ako je pravičen, priznati si mora, da tisto vendar ni bilo toliko zlò, ako je prišla v njegovo sobo namesto stare Katarine! In ker je že prišla, kakó bi bil zahteval od nje, naj molčí in končno molčé odide! Sevéda, mlada je, in mladi ljudje so živahnejši od starih ljudij, kakeršen je on. Nejevoljno zahrka. Kakeršen je on! Ne, takó star še ni, kakor bi si kdo mislil; krepak je tudi kakor le kdo. Starosti si neče očitati; ako Bog dá, živel bode še dolgo!

Takó premišljujoč že stoji pred svojim stanovanjem in stopa počasi po stopnicah. Stopivši v sobo, vidi vse prav takó, kakor je bilo, ko je odšel z dóma; žive duše ni bilo tukaj. Vendar, morda je še prezgodaj, da bi bila prišla stara stréžnica; na jednajst gré šele, mimo tega se ni nikoli menil, kdaj mu prav za prav hodi pospravljat. Bolehna je tudi, vreme je bilo slábo, in zató ni nič čudnega, ako se nekoliko zakesní. Gospod Gregorij odprè okno in gleda precèj temno na ulice. Kaj je že premišljal spotoma? Res, tisto o starosti in da bode živel še dolgo, ako Bog dá. Hm, preprijetno ne bode to življenje, ako ostane táko, kakeršno je. Celó danes, ko mu ni prav za prav nič, čuti se tolikanj samotnega; kaj bi šele bilo, ako bi ga resnično podrla bolezen in bi ležal sam v tej pústi stanici brez strežbe, brez slécharnega človeka, ki bi mu izpregovoril tolažilno besedo? V

tej pústi stanici! Ali je res takó pusta, kakor se mu vidi danes prvič? Gospod Gregorij stopi od okna in se pazno ozira, zajedno pa se domisli vseh tistih izprememb, katere je nekđaj nasvetovala stara Katarina — res, napačno bi ne bilo, ako bi se tũ kãj izpremenilo, ondu zopet kãj popravilo! Ali najbolje: morda bi se kãr kazalo preseliti drugam, v lepši del mesta, ne pa prebivati v predmestji, kjer nima človek nobenega razgleda, nego je živ zakopan med štirimi stenami in niskimi hišami!

Ubožno to pohištvo! Da stopi tujec v sobo, čudne misli bi ga obšle o njega lastniku. In brez dvojbe bi osupnil, ako bi slišal, da stanuje tukaj knjigovodja firme Zorčeve! Res, nekoliko premalo je držal náse, ne le kar se dostaje stanovanja in pohištva, nego tudi sicer. Nehotoma stopi pred oslepelo in razpoklo zrcalo ter pazno gleda óno starikavo lice, katero se kaže v njem. Marsikaj bi mu bilo očitati, precěj tudi obleki, katere takisto nekoliko vidi v zrcalu. Ovratnik ni takó bel, kakor bi se spodobilo; suknja je dosti ogóljena — hm, takó vsekakor ne smé več na ulice! Kakeršen je hodil doslej, bil je sevéda videti za deset let starejši; ali če se napravi nekoliko skrbneje, strmèč bi si morali priznati ljudje, da je gospod Gregorij jako postaven gospod, nekoliko resen sicer, vender pa mož, kateri kãj veljá in se tudi zavéda, kaj veljá!

Knjigovodja raztegne usta na zadovoljen nasmeh, prekriža roke na hrbtu in stopa nemirno po sobi. Napačna baš ni ta misel, katera se mu je pojavila prav sedaj. Ondu »pri zlati luni« ga bodo vzprejemali nekoliko drugače nego doslej, dasi ni posebno čutil, kakó prezirno se je časih ravnalo ž njim. Tudi stara Katarina bode nekoliko spoštljiveje gledala nãnj — dà, kdo pa vé, ali še pride kdãj? Pónjo ne pojde, to je gotovo; tolikanj se ne bode ponižal. Ako bi ne bilo ničesar drugega, kdo li mu je porok, da ne najde na nje dômu nje, lahkomiselne déklice, katera mu je do cela zastрупila včerajsnji in denãjsnji dan? Haha, vender pa bi bilo čudno, ako bi hipoma stopil prédnjo — kakó neki bi se védla? Hej, ali bi ji srdito zagorele tiste sinje očí, in jezno bi stisnila pest; jokala bi se morda celó od nejevolje, kakor se je jokala včera od žalosti! Gospod Gregorij si potegne z roko preko čela, kakor da hoče odgnati neprijetno misel. Ako dobro pomisli, to je bil včera res nekoliko pretrd; tistega o beraštvu ji ni bilo treba rěči; kãr nič ni bilo lepo. Vsi ljudje niso porojeni za bogastvo — no, dovòlj bodi; kaj pa more za to, da ga je razjezila z brezpametnim govoričenjem?

Kakó je že dejala? »Ej, resnično, redú nimate prav nobenega! Poglejte, kakó je vse razvlečeno, oh, in kakó je pusto in mrzlo v sobi vaši! In ta dim! In ta zaslepela okna! In óne velike pajčevine na zidu!« . . .

Knjigovodja položi prst na čelo in se globoko zamisli. Res, prav takó je dejala. Včeraj so ga razjarile te besede, danes se mu zdé precěj upravičene. Kaj pak, danes tudi misli treznejše nego včeraj. Lepo ni v njegovem stanovanji, to priznava tudi njega okó; jasneje še se kažó vsi nedostatki ženskemu očesu, ki je itak bolje vajeno takim stvarém nego moško. To ni nič čudnega — čemú pa so napósled ženske, ako ne za to, da pospravljajo in pobrisujejo sléharni prašek po sobi in da móžu, ki se ne utegne baviti z vsemi malenkostimi, strežejo ter lepšajo življenje? Stoj! Gospod Gregorij se zaloti pri misli, katera mu hipoma zatemní dosihdob precěj vedro čelo. Dà, nekđaj je tudi sam mislil takó, sanjal celó marsikaj lepšega, ali od tedaj — pustimo to! Takšne misli niso nič prida — sploh kaj mu je, da se udaja takim otročjim sanjarstvom, ki nikakor ne sodijo resnemu móžu? . . .

Póldne bode, in Katarine še ni! Hitro stopi k oknu in gleda na ulice, nemirno, kakor mu ni navada. Zdí se mu, da mora stara ženica zdajci priti okolo ogle, in ako ne ona, pa vsaj — nič, nikogar! . . .

»To mora biti drugače, vse drugače!« mrmrá gospod Gregorij, ko stopa po tesnih in temnih stopnicah; potem se molčé in zamišljen napoti k »zlati luni«.

(Dalje prihodnjič.)

Sence noči.

Evo jih! Spet se mi bližajo sence noči,
Spet kopernenje iz njih se in ljubav rodí,
Ko se oziram vánje!
Evo jih! K méni samotniku v vas hité,
Bele, meglene mi nosijo njih roké
Čudne darove: sanje.

Bliže, čudni obrazi, strah me vas ni,
Saj sem navajen sladkih milih lažij,
Ž njimi si dušo mamim!
Slikajte, varajte, pevajte sladkó,
Vender mi dovolite sočutno le-tó,
Da se nikoli ne vzdramim!

Ivan Bučar.

Dr. Vincencij Franul de Weissenthurn, slovenski pisatelj.¹⁾

Spisal Gr. Jereb.

(Konec.)

Franulovi dóbi je bila slovenščina na tržaški borzi ravnopravna z laščino, zakaj borzno vodstvo je redno objavljalo cenovnike v slovenskem jeziku²⁾; prelagal jih je bržkone Franul sam.³⁾ Znana Kopitarjeva »Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark« je dala Franulu povod, da je spisal tudi on jednako delo Italijanom, kateri so silno potrebovali priročne slovnice za vsakdanjo rabo. Za to je imel Franul tem več vzroka, ker je Napoleon združil vse slovenske pokrájine v jedno upravno skupino. Ako je Franulov prijatelj Vodník zapel nesmrtno svojo »Ilirijo oživljeno«, zakaj bi se toli navdušen narodnjak, kakor je bil Franul, tudi ne udeležil národnega dela in bi ne pokazal Italijanom lepote svojega slovenskega jezika? Zató objavi v prilogi vladnega lista »L'osservatore Triestino« št. 7. z dné 21. prosinca 1811. leta nastopni poziv: »L' assoluta mancanza di una Grammatica Italiana-Cragnolina m'induce a raccogliere delle regole ed osservazioni intorno a questo dialetto patrio, e mi eccita a dore ora alla luce un Saggio Grammaticale Italiano-Cragnolino.« Slovenski: »Popolni nedostatek italijansko-slovenske slovnice me je silil, da sem sestavil pravila in opomnje o tem domačem narečji, in me vzpodbujal, da izdam poskus italijansko-slovenske slovnice.« — Načrta tukaj ne navajam, ker je prav tisti kakor v slovnici. Koncem načrta pravi: »Nikakor ne dvojim, da se zdí učenje tega jezika stanovnikom ilirskih pokrájin malomarno. Zató vabim vse svoje domorodce na naročbo svojega dela, ki skoro izide; naj ga vzprejmó blagovoljno pótém naročbe. Cena izvodu je udarjena na 5 frankov, katere je plačati, kadar se knjiga prejme. Poštne troške plačajo naročniki samí. Naročila vzprejemajo v Trstu knjigo-tržnica Ivana Orlandinija in vdove Gnezde, na Reki Antona Orlandinija, v Ljubljani knjigo-tržnica Kornova.«

¹⁾ Čitaj v »Lj. Zvonu« XII, na str. 35. pod érto ne Jonner ampak Jenner; na str. 37. ne Pietragrossom ampak Pietragrosso.

²⁾ Primeri točno ponatisujeni izvorni cenovnik z leta 1810. v časniku »Edinost« št. 96., 1883. leta.

³⁾ »Ljubljanski Zvon«, IX., na 410. in 411. strani.

Za devet mesecev prinese zopet veselo oznanilo priloga vladnega lista »L'osservatore Triestino«, št. 76., z dné 21. kimovca 1811. leta. »Poskus italijansko-slovenske slovnice je natisnjen; čast mi je bilo rečeni poskus obširno razglasiti dné 21. prosinca l. l. Gospode naročnike vabim, da pošljejo po svoje izvode k pisatelju v zmislu naročila. Izvod se dobiva po šest frankov v Trstu pri Gaistingerji in vdovi Gnezdi, pa tudi pri pisatelji. V Ljubljani ima knjigo na pródajo H. W. Korn. V Trstu, dné 20. kimovca 1811. leta. Vincencij Franul de Weissenthurn«. Popolni naslov knjigi je: »Saggio Grammaticale Italiano-Cragnolino composto da Vincenzo Franul de Weissenthurn dottore di Legge Parte Teoretica = Sbúdi fe kranjčka Modriza Sadofti fi spala do sděj! Al ní ozhitna pravíza D' obúdena bofh sa naprej? = Trieste, MDCCCXI. Dalla Stamperia di Antonio Maldini. Con Approvazione | 355 stranij v 8°. Šest prvih listov je brez zaznamenovanih stranij. Na drugi stráni zaglavnega lista je natisnjen latinski citat: Stupent in aliis (Linguis) vel Litterula parva artem transgredi, et paene propria Lingua vitium generat per singula verba. Res mira! tam magnos viros prudentiae deditos — cuncta haec in alienae gloriam transferre, et usum Scripturae in Lingua indigena non habere. Ottfried — Gottsched. — Na drugem listu, oziroma na tretji nešteti stráni, citati je jako znamenito posveto, katero priobčujem tukaj v izvorniku in slovenskem prevodu.

A Sua Eccellenza il Signore **Francesco Serafino Principe di Porzia**, Conte di Ortenburg, Signore creditario di Prem, e Senoshezha, Lauterbach, Mailenhoffen ecc. ecc. Gran Cordone dell'Ordine Reale di Raviera di Sant' Uberto. ecc.

Nel consacrar a' grandi Mecenati le opere del loro genio due sentimenti egualmente ragionevoli animano, quanti mai¹⁾ sono gli scrittori.

Mirano in primo luogo a tributare un' omaggio pubblico al merito reale, od alle contingenze brillanti del Soggetto, cui si recano ad onore di contemplar o d' invocare a Protettor generoso; cercando in secondo luogo di porre all' ombra del medesimo i parti della loro penna, assicurando a questi un destino, qual più sanno, e fortunato e lusinghiero.

Avvene un terzo talora, ed è di esternare quei sensi, che credon dovuti alle beneficenze particolari, delle quali con munifica bontà cumulati, credono di non poter altrimenti, che con una solenne confession alleviar il peso, sempre dolce, sempre onorevole, e alle bennate anime, presente sempre.

¹⁾ Izvornik ima »quan tima«, a prav je »quanti mai«.

Di quà gli elogj, le ricordanze, le suppliche, le quali ordiscono presso che tutte le Dedicatorie, che vengono in luce, e che hanno tutte quasi la sventura di costar pensieri, ed artificio molto e di trovar leggitori, o niuno, o pochissimi.

Fortuna mia vuole, che mettendo sotto gli auspizj Vostri Eccelsi questa qualunque siasi fatica mia, d'elaborar una Dedicazione mestier non mi faccia. Poichè non si vedrà in fronte a questo libricciuolo il chiarissimo Vostro Nome, che ovunque sel porti fortuna, ei non dovrà far sapere nè quanto grande vi siete, nè quanto alto sollevi tra la nebbia di vetustissime generazioni la fronte illustre quella pianta, che dal Vostro Nome ossequiato uno degl' eletti suoi rami abbellisce, ed adorna. Posso tacer io tutto ciò, che tributo sarà di Vostra Grandezza, ed assicurarmi, che tutto quel mondo, che vi conosce, ed ammira, per me ne parla, e fa plauso; son certo alla ventura mia d'aver in Voi o Signore! il mecenate; e lieto auspizio da ciò prendo pel mio lavoro, ch'io pongovi a piè rispettosamente.

Questo solo forse potrebbe imputarmi, ch'io di tanta venerazione pella sublime Persona Vostra, e da tanta riconoscenza, legato alla effusa Vostra munificenza, cosa si tenue messo mi sia in cour d'offerirvi, e la spero gradita, e accolta con la usata, e a Voi particolare bontà. Ma chi così pensasse nè di Voi, nè di me, nè della grammatica presente dritto ragionerebbe. — Non di Voi, che Filosofo vero, e della bella verità passionato amatore, gli oggetti mirate non dal verso della loro mole, ma da quello del vantaggio loro, e li prezzate tanto più, quanto in luogo di venirvi innanzi raccomandati da un lusso precario, in semplice arnese vi si affacciano, e risentonsi più della innocente spontaneità della bella natura. — Non di me, che avvolto tutto di per dover d'impiego nelle triche del Foro, nè ore ho da spendere in opera di lunghe veglie, e quando le avessi credo l'assumerla »d'altri omeri soma, che da miei.« —

Non finalmente della grammatica mia dritto ragionerebbe, poichè mostrerebbe costui d'ignorare, che io ho compilate le membra d'una lingua, che nata trà nostri monti, non osò finora cimentare, che pochi passi fuori del terreno ov'ebbe sua culla, e regna. Lingua quindi, che non ardisce di figurar ne' circoli, che non può accreditarsi come la lingua delle Grazie, e del Genio, nè sfogo altro ebbe finora, ne cultura altra che quella che natura, e bisogno le han procurata.

Ma lingua intanto che nacque trà que' monti, a' quali fortuna diede di risentirsi della Vostra Grandezza, d'esser felicitati della Vostra presenza, di presentarvi sovente, come a Signore loro, la candida semplicità de' loro omaggi. Ma lingua, che bisbiglia sicura, e cono-

sciuta all' orecchio Vostro, e che non meno delle altre, e più onorate, e più colte ha la gloria' di suonar tra le vostre labbra medesime, ove si condisce del miel della scienza, e serve sovente di arredo ai concetti della più profonda metafisica dettati alla Vostra lingua.

Così pertanto io la Vi presento come vi offrirei un mazzolino di fioretti, che io m' avessi colti nei Vostri prati e nei boschi Vostri, sicuro, che più gradite vi tornerebbono quelle grazie, che la natura spontanea avesse educate sulle zolle neglette dal lusso, che non le più ridenti, che vi si presentassero armonizzate dalla mano interessata, ed artificiosa d' un giardiniere.

Tutto questo oltrecchè giustifica la libertà di presentarmi al cospetto Vostro, con in mano un sì tenue dono, mi conforta colla sicurezza, che Voi Filosofo, guardandolo nel suo lume, Voi amator della verità calcolandolo nel suo uso, Voi grande rapportandolo ai diritti che avete sulla mia venerazione, e sul mio sentimento; e degnereτε d' accoglierlo con bontà, e vorrete guardarlo come una prova pubblica di quella servitù profondissima con cui mi glorio d' essere,

di Vostra Eccellenza

Umilissimo Servitore

Vincenzo Franul de Weissenthurn.

Prevod slóve: Prevzvišenemu gospodu **Frančišku Serafinu** knezu Porciji, grofu ortenburškemu, dednemu gospodu premskemu, senožškemu, lauterbachskemu, mallenhoffsckemu etc. etc., nositelju vélike svetinje sv. Humberta, kraljevskega redú bavarskega.

Posvetujoče velikim mecenatom dela svojega uma, navdušujeta pisatelje v obče dve jednako pametni čustvi.

Najprej namreč namerjajo javno počastiti pravo zaslugo ali sijajne dogodke predmeta s tem, da koga proslavé, zmatrajoč ga vrednim in imenujoč ga blagega pokrovitelja, v drugem oziru pa izkušajoč izročiti njega vplivu plodove svojega peresa, da jim zagotové zdravo, srečno in ugodno usodo.

Često je tudi še tretji namen, namreč izraziti jim óna čustva, katera so jim morda dolžni zaradi posebnih dobrot, s katerimi so bili blagodušno bogato obdarovani, in tedaj ne morejo drugače, nego da z javno izpovedjo olajšajo duševno težo, ki je sicer zmirom sladka, vedno častna in blagim dušam vedno pred očmi. Odtod hvala, spomini, prošnje, ki jih snujejo malone vsa posvetila, katera ugledajo beli dan in katera so navadno také nesrečna, da stanejo mnogo premisleka in mnogo umetnosti, vendar imajo le malo ali nič čitateljev.

Sreča je mêni, da mi ni treba izdelati posebnega posvetila, ko izročam prevzvišenemu Vašemu pokroviteljstvu ta svoj trud. Zakaj na čelu te knjižice ne bode stalo Vaše odlično ime, ker kamorkoli jo spremi sreča, ta knjižica ne bode razodevala niti Vaše mogočnosti, niti kakó visoko dviga med meglo najstarejših rodov odlične teme óno drevó, katero diči izvoljeno vejo spoštovanega Vašega imena. Vse to smem zamolčati, kar bi se lahko reklo o Vaši mogočnosti, in zavédati se smem, da vsi óni, ki Vas poznajo in se Vam čudijo, govoré o tem po mêni ter mi pritrjujejo; kar se dostaje mêne, gotov sem, da imam v Vas, gospod, mecenata: in dobro znamenje upam zaradi tega svojemu delu, katero Vam polagam ponižno pred noge.

Samó to bi se mi lahko očitalo, da sem sklenil v srci pokloniti Vam, do čegar odlične osebe me veže toliko spoštovanje in tolika hvaležnost radi obile Vaše blagodarnosti, takó majhno stvarco in da upam, da jo vzprejmete blagovoljno in posebno dobrohotno. Ali kdor bi to mislil, ne sodil bi prav niti o Vas, niti o mêni, niti o predstoječi slovnici. — O Vas ne, ker pravi modroslovec in vneti prijatelj lepe resnice, gledate stvarí in jih ne sodite po njih obsežnosti, temveč po njih koristi ter jih tembolj cenite, čimbolj Vam prihajajo pred oči v ponižni obliki namesto v ošabnem in potratnem razkošji ter se bolj razlikujejo po nedolžni odkritosrčnosti od lepe prirode. Niti ne sodijo prav o mêni, ki sem zaradi svoje službe ves dan zapleten v javne opravke ter mi ne ostaja časa, da bi ga rabil za dolgo bedenje, in najsi bi utegnili, menim, »da bi jemal težo z drugih ramen, a ne s svojih.« —

Tudi bi se ne sodilo upravičeno o slovnici, zakaj izpričalo bi se, da ne vedó, da sem sestavljal ude našega jezika, ki se je dosedaj, porojen v naših hribih, drznil storiti samó malo korakov iz óne dežele, kjer mu je tekla zibelka in kjer vlada. To je torej jezik, ki se ne usoja, da bi se šopiril v visokih krogih, ki se ne postavlja kot jezik Gracij in Genija ter dosihdob ni imel drugega odduška niti oblike od ónih, katere sta mu preskrbela priroda in potreba.

Ali jezik je to, ki se je porodil med ónimi hribi, katerim je usoda dopustila, da se ponašajo z Vašo mogočnostjo, da jih osrečuje Vaša navzočnost, da Vam čestokrat poklanjajo, kot svojemu gospodu, svojo nedolžno preprosto čast. Ali jezik je to, ki gotovo in poznan šepéče na Vaše uhó ter ima čast ne menj od drugih hvaljencejših in olikanejših, da ga govore ista Vaša usta, kjeť se navzemlje vednostnega medú, in često rabi v pomoč namislekom najtemeljitejše metafizike, katero izgovarja Vaš jezik.

Tukaj Vam zatorej predlagam darilo, kakor bi Vam nudil šopek cvetic, nabranih na Vaših pašnikih in po Vaših gozdih, in sem prepričan, da Vam bolje ugajajo óne, katere priroda sama od sebe vzgaja na ledini, zapuščeni zaradi potratnosti, nego óne lepše cvetice, katere bi se Vam ponudile, ko jih je že skladno in umetno zbrala poželjiva roka vrtnarjeva.

Vse to ne opravičuje samó moje drznosti, priti pred Vaše obličje s toli ubožnim darom v roki, temveč osrečuje in zagotavlja me tudi misel, da ga bode te Vi, modroslovec, motrèč ga v njega svetlobi, Vi, ljubitelj resnice, poštevajoč ga v svoji rabi, Vi, odličnjak, z ozirom na pravico, katero imate do moje spoštljivosti in hvaležnosti, blagovolili dobrotno vzprejeti in blagovoljno poštovati kakor javen izraz najglobočje ponižnosti, s katero mi je čast biti

Vaše prevzvišenosti ponižni sluga

Vincencij Franul de Weissenthurn.

Posveta govori sama jasno dovòlj o Franulovih nagibih; odveč bi bila vsaka razlaga. Semkaj naj postavim nekoliko podatkov o knezovem življenji. Frančišek Serafin Porcia¹⁾, humanist, porodil se je v Konjicah na Štajerskem dné 20. sušca 1755. leta, po drugih virih dné 21. sušca 1753. leta, umrl pa je v Benetkah dné 14. svečana 1827. leta. Bil je starodavnega plemenitega pokolenja; oče njegov je bil grof Aleksij (porojen 1713. leta, umrl dné 8. vélikega srpana 1760. leta). Frančišek Serafin Porcia, izvrstno vzgojen, oženil se je dné 4. svečana 1777. leta v 22. letu svoje dóbe z ogersko plemenito gospodičino Barbaro Jöchlingen. Zaradi te ženitve se je sprl s svojo rodovino, sosebno s starejšim bratom knezom in rodovinskim načelnikom Jožefom (porojenim dné 24. ržénega cvéta, umršim dné 11. listopada 1785. leta). Do smrti svojega brata je živel mirno v »Krottendorfu« blizu Gradca. Po bratovi smrti nastopi rodovinsko načelništvo dné 7. listopada 1785. leta. — Frančišek Serafin Porcia je bil silno radodaren in res knežje plemenit značaj. Sedaj je imel vse pomočke, da je lahko delil dobrote na desno in na levo. Franul mu je postavil krasen spomeník, ko mu je poklonil delo svoje.

Na petem in šestem neštetem listu je natisnjen predgovor (prefazione), iz katerega naj postavim semkaj znamenitejše stavke, ki pričajo, da se je Franul prav živo zavédal slovanske svoje národnosti, dasi ni bil pristnega slovenskega pokolenja. Takó piše na mestu rečenem: Noi, che appartenghiamo similmente alla discendenza Slava,

¹⁾ C. Wurzbach, Biogr. Lexikon 23. Theil, pg. 117. in dalje.

che facciamo parte della nostra primitiva Nazione Illirica, che viviamo in una Città, il cui contado ha per dominante la sola lingua Cragnolina, — noi, che ci troviamo continuamente in relazioni col popolo Cragnolino, e che per mancanza della di lui lingua veggiamo compromessi persino gli affari nostri domestici, — non dovremmo noi esser egualmente animati dalla medesima voglia? non conviene a noi forse d'applicarsi allo studia d'una lingua, la cui cognizione ci si rende altrettanto utile, che necessaria? — Po naše: Nas, ki smo slovanskega pokolenja, ki smo del preprostega ilirskega rodú, ki živimo v mestu, čegar okolica je zgolj slovenska, nas, ki smo vedno v dotiki s Slovenci in smo v nevarnosti celó zaradi hišnih opravil, ako ne znamo jezika slovenskega, zakaj bi nas ne navduševale jednake želje? Ali ni dobro, da se učimo jeziku, čegar znanje je koristno in potrebno?

Dalje pravi naš pisatelj: Lo Spirito nazionale, l'innata propensione alla patria favella, i nostri proprj interessi ne impongono non equivocamente un tal dovere, e ci provocano cotidianamente a familiarizzarci colla medesima. — To je: Národní duh, prirojena naklonjenost domovinskemu govoru in lastne naše koristi nam jasno kažejo to dolžnost vsak dan, da se seznanimo ž njim.

Ma come farlo, quando a noi Italiani mancano istruzioni grammaticali intorno a questo Dialecto? — Ali kakó hočemo, ako nam Italianom nedostaje slovniškega pouka o tem narečji?

Egli è perciò, che azzardo d' avanzar questo Saggio Grammaticale Italiano-Cragnolino. — Uprav to je, da sem se drznil podvizati s svojim laško-slovenskim poskusom.

Dico Saggio, giacchè il mio lavoro non è, ch' un lavoro primizio¹⁾ — ristretto ad una raccolta di regole, ed osservazioni, le quali, circoscrivono le sole particolarità del Dialecto, senza entrare nell' analisi di ciò, ch' egli ha gio di comune colla lingua Italiana. — Pravim: poskus, zakaj moje delo je le začetno, skrčeno v pravila in opomnje, ki se omejuje na posameznosti narečja, ne da bi se spuščal v notranji ustroj jezikov, ki je podoben laškemu. —

Toliko bodi dovòlj. O slovniški ceni in veljavi mi ni treba govoriti, ker so to storili pred mano že drugi možjé: Metelko, Čop-Šafařik in prof. Jos. Marn.

¹⁾ Egli non contiene, che principj elementari dell Ortoepia, Prosodia, Ortografia, e dell' Etimologia.

Aforizmi o ljubezni.

Berilo gospé **Pavline Pajkove** dné 9. prosinca 1892. leta v »Slovenskem klubu« na Dunaji.

revzela sem nalogo, da vas za pol ure zanimljem, častita gospôda! Ali dosežem ta namen, tega ne vém; prisotni gospodje ste večinoma učenjaki in strokovnjaki, toda jaz sem preprosta ženska, katera zná povedati in popisati samó to, kar je čutila, videla in kar je skrbno opazujé in nekaj tudi po svojih izkušnjah nabrala in shranila v svojo last. Samó to so viri oskromne moje vednosti. To menda prizná vsakdo, ki je kdáj čital le vrstico mojih spisov.

Tudi za nocojšnje berilo sem si izbrala predmet, o katerem utegne po moji sodbi ravno rajresničneje soditi ženska, ker tiči vsa modrost njegova v čustvu in srci, o čémer je ženska najzvedenejša. Popisati vir, vrednost, moč in vpliv ljubezni bodi tedaj namen mojemu čitanju. Častite gospode pa že sedaj prosim potrpljenja, zakaj mé ženske čutimo in sodimo, kakor sploh o drugih stvaréh, takó zlasti o ljubezni različno od moških.

Ljubezen! Imenitna beseda, v kateri pólje morje čustev, ki ustvarjajo ali nebesa, ali peklo v prsih človeških! In vender, kdo bi mogel malovažno ali celó zaničljivo izpregovoriti to besedo? Predno premišljujem dalje o tem zanimljivem čustvu, rešim naj, kolikor móči, važno in težavno vprašanje: Kaj je ljubezen? Odkod izvira?

Bog, vir vsega stvarstva, vir je tudi ljubezni. Iz njega izvirajo kakor iz neusahnega vrelca čustva vsakeršne ljubezni, tolažeče, blažeče in osrečujoče človeštvo v vseh neizogibnih bédah in nadlogah. Bog in nikdo drug je ustvaril ljubezen; ona je blagodejni žarek njega svetlobe, ki razsvetljuje in ogreva vesoljno stvarstvo. Temen, pust, grobu podoben bi bil svet, da ne vladajo v njem glasovi srca. Dà, ljubezen je največja dobrotnica človeštvu. Samó ona nam nekoliko uglaja trnjev pot življenja, po katerem mora hoditi sléharni zemljan.

Navedimo nekoliko primerov! Mož in žena, ki se ljubita, srečna sta; v hiši, kjer otroci ljubijo roditelje in roditelji otroke svoje, biva pokoj, tudi kadar se naseli žalost in nesreča vánjo. — In prijateljstvo, katero teši dve nežni duši, in domovinska ljubezen, ki hrabri, navdušuje junaka, in ljubezen do ródne zemlje, od katere se topí sladko ginjeno celó najtrše srce, in sveta ljubezen do Bogá, goreča lju-

bezen do vere, vzvišena ljubezen do človeštva? — In še druga čustva ljubezni, niso li to zgolj dokazi óne neizmerne skrivnosti, ónega nebeškega žara, ki druži različne podlage življenja? — Vsekakor: ljubezen, bodi ji podoba kakeršnakoli, lepa je, nežna, sveta! Hvaljen On, ki je početek in konec vsake ljubezni!

Kadar dospè človek v óno dóbo, ko se zaklepajo brezskrbna otroška leta in se odpirajo duri ognjenih mladostnih let, tedaj ga vabi nekova tajna moč k óni svetlobi, katera sije na človeško žitje, odkar je Adam ljubil Evo v jasnem raji. Hitra, usodna je óna dóba, ko zahrepení srce po sočustvu, kakor hrepené pluča po čistem zraku, kakor iščejo oči svetlobe. Takrat ljubi človek, samó da ljubi: brez premisleka, brez preračunjanja in čestokrat tudi brez — upa. To potrebnost ljubezni je izrazil Viktor Hugo jako poetično. Mlado srce primerja trsu, ki se ovija vsega, do česar ga nanese slučaj, bodisi marmornatega stebra, bodisi grčavega lesenega kóla. Kadar človek hrepení po sočustvu, tedaj ljubi prvi prijetni prikaz, katerega slučajno ugleda, ne vprašujé, ali je predmet njega ljubezni vreden sočustva ali ne. Srce ima svojega čarovnika, vzor, kateri mu kaže ljubljeno osebo, ne kakeršna je res, temveč prestvarja jo po svojem ukusu, diči jo z lepoto, obseva z lučjo vseh popolnostij. Zató se napósled celó dogaja, da ljubi človek samó stvar svojega domišljanja, nikar da bi ljubil živo osebo.

Zdí se mi prav zató jako težavno, obče in določilno soditi o ljubezni, ki je in bode največja skrivnost vseh skrivnostij človeških. Stoletja in stoletja razpravljajo in razmotrivajo pesniki in pisatelji ta predmet, in vendar je stara resnica vedno nova, ta namreč, da je na konci vseh preiskav ljubezen venderle največja uganka.

Prva ljubezen, ako je prava, ta je človeku navadno usodna. Izpremeniti mu utegne mišljenje in navade, prestvariti mu takó rekoč značaj. Ljubeči človek, zamaknjen v ljubljeno osebo, ima jo za vzor popolnosti — saj vémo, da je ljubezen slepa, da zmanjšuje in požahntuje tudi najhujše slabosti! — Ljubeči človek se torej trudi, da bi bil do cela podoben vzoru svojemu. Ko bi mogli vzbujati ljubezen samó blagi značaji, tedaj bi ljubezen nekamo prestvarjala dušo in ozdravljala vse človeške slabosti. Ali žal, vsak človek, pošten ali nepošten, blag ali neblag, hrepení po ljubezni in ljubi; to pa je ravno, kar tolikanj neizmerno izpreminja način in značaj ljubezni.

Sv. Avguštin je tudi tega mnenja, trdèč, da se iz čiste in podle ljubezni rodé dobre in slabe navade.

Prva ljubezen, ako je prava, mogočna je časih takó, da se ne izpremeni do konca dni, da je ni móči pozabiti niti v starosti.

Vender vsakemu človeku ni vselej prva ljubezen najmočnejša. Ljubiti, iskreno ljubiti, more človek tudi dvakrat, trikrat in še večkrat — ali bodisi prvič, bodisi drugič ali večkrat, samó jedenkrat se oglasi to čustvo v njem tolikanj silno, da proti njemu omedlé vsa druga prejšnja ali poznejša čustva.

Nezvestoba utegne razušiti to globoko ljubezen, smrt utegne razvezati nje vezí, čas zaceliti srčne rane, dani obet je móči pozabiti vzpričo nove in iskrenejše zaveze, vender se nobeno prejšnje ni poznejše čustvo ne dá primerjati prejšnjemu. In ta ogenj, ta iskrenost, ta skrivnostna moč, ta je povod, da je ljubezen večna!

V čém se loči prava ljubezen od neprave?

Ljubezen, ki se vzbudí, da ne vémo kdaj in kakó, ljubezen, katero vzgojí spoštovanje in češčenje, ljubezen, ki ne pozná sebičnosti, ki vse žrtvuje, vse odpušča, vse daruje; ljubezen iskrena in čista, katera kàr najviše vznaša mišljenje in čustvovanje naše, katera zaradi popolnega svojega zatajevanja ne uživa samó nebeških sladkostij, temveč tudi zemeljske bolečine, ker se nobeden zemljan ne more do cela iznebiti svoje nravi — takšna ljubezen je prava in samó takšna more biti tudi večna.

Naj podam še jeden primer prave ljubezni. Ako se v dveh srcih, katerima so znane nerazrušne zapreke, vender porodí prostovoljna, nepremišljena ljubezen in ako se srca bojujeta proti temu čustvu, toda njiju ljubezen navzlic vsemu boju in trudu venderle rase in plamení — tedaj smemo trditi, da je njiju sočustvovanje pravo, odkritosrčno, vzvišeno! Vprašati je samó, ali utegne tudi takšna mogočna ljubezen biti večna. Po mojem mnenji, ženskam dà, moškim ne.

Žensko srce je rahločutnejše nego moško; ženska čuti globočje, ljubi iskreneje; nje življenje je menj razmišljeno, nje duh bolj zbran, in zató si ustvarja iz sočustva do oboževanega malika nekakšen majhen svet, nekov višji vzor, nekova svetla nebesa! Ker se popolnoma udá temu snù, zató je do cela umevno, da ne more več prezreti ni pozabiti, kar se je toli močno utrdilo v nji. In takó ostane zvesta tej prazni mladostni senci do zadnjega diha.

Od možá ne moremo pričakovati kàj takega, in ako bi se tudi našli taki slučajji, izvestno jih je le malo.

Mož je menj občuten od ženske, ima premnogo posla, ima prijatelje, svoj poziv, politiko in razne druge stvari, ki mu jemljó čas,

da bi premišljal svoje srce. In takó se ljubezen, katero je menda nekdanj čutil živo in resnično, polagoma ohlaja, dokler popolnoma ne otrpne. Končno, po nekaterih letih se iz težka še spomni ženske, katero je nekdanj ljubil; in ako se je spominja, domišlja se je kakor že davno preminulega pokojnika, po katerem žaluje le dôkaj hladno.

Ljubezen, katera ni prava, poraja se navadno iz zavêdnih omam telesne lepote; in kakor dobiva prava ljubezen hrano od notranjega vzajemnega sporazumljenja, od vzajemnega spoštovanja in češčenja, takó živi neprava ljubezen samó ob zunanjem blesku. Takšna ljubezen zagorí navadno kâr čez noč, toda prav takó nenadoma tudi ugasne. Nje ogenj, nikar da bi blagodejno grel, pokončuje vsa čustva, kakor uničuje huda burja najcvetnejše drevó. Spoštovanje, ki se šele poraja iz ljubezni, to je malo vredno; zakaj ko zamrè ljubezen, prestane tudi spoštovanje, in slabosti ljubljene osebe, katere nam je prej ljubezen prikrivala, zmanjševala, oblaževala takó modro, prikažejo se še večje. Zgodí se potem preslepljenemu zaljublencu kakor otroku, katerega je omamila svetla kresnica: kadar jo po velikem trudu ujame, ugleda — nelepega črva!

Takšna ljubezen traja navadno jako kratko, in kdor takó ljubi, izpreminja svoje vzore, kakor menja mesec na nebu podobo svojo. Takšna ljubezen je podobna cvetici, katero držimo nekaj časa lepo in dišečo v roki in jo potem zavržemo, ne da bi količkaj žalovali po nji, ker smo ugledali krasnejših.

Sicer pa bi se takšno čustvo niti ne smelo imenovati ljubezen. Hipna trma, izvirajoča iz razgrete domišljije, zunanjega bleska, gmotnega dobička in drugih neblagih okolnostij, ne pa iz srca, čustvo, ki utegne samó za nekaj časa mamiti srce in glavo, potem pa ugasne — to ni čustvo ljubezni, temveč slabost, brezumna trma, pregreha! Prava ljubezen se ne omadežuje nikdar!

(Konec prihodnjič.)

Razvila se je roža . . .

Razvila se je roža,
Ko bil pomlajen svet;
Razvil se mênì v duši
Ljubezni mlade cvet.

Zvenela roža v nôči,
Zbledèl je moj obraz —
Strupén je mraz prirode,
Strupén življenja mraz!

Alenka.

V odgovor.¹⁾

V prvi številki let. Zvona uči neka razprava, kako pišimo lastna staroklasiška imena. Pa ne govori samo o lastnih imenih, ampak izpodriva sploh tuje črke v tujih besedah, na pr. *th*, *x*, *y* in podvojene glasnike, menda tudi *ae* in *oe*. V ta spis je vpleteno po nepotrebnem tudi moje ime, zato kratek odgovor.

Grajanom pisavo tujih besed smo skupno ustanovili in sprejeli predstavljaje latinsko-nemški slovník Rožekov. Ozirali smo se pri tem v prvi vrsti na latinsko-hrvaški rječnik, katerega so izdelali slovenski (Valjavec, Žepič) in hrvaški učenci. Ondu so tuje besede prav tako pisane, kakor smo jih mi pisali.

Enako so sprejeli praktični Rimljani za grške besede črke *th* in *y*, ker so ju drugače izgovarjali, kot *t* in *i*; in čeprav so imeli za svoje besede črko *f*, rabili je niso za enak grški glas, nego *ph*, na pr. Phaedrus. Enako je tudi cirilica sprejela posebne črke za *th*, *ps*, *x*, *y* v tujih besedah.

Da mi nimamo govoril za take glase? Tega gospod pisec sam ne verjame, ker v novejših lastnih imenih odobrava tujo pisavo: Bürger, Goethe, Schiller; Boccaccio, Byron, Victor Hugo; Przewdziecki, Przewstrzelski, in sam piše Wiethaler. Niti podvojenih glasov naš narod ni odslovil; vsakdo loči natanko polletje od poletja.

Kje tiči tedaj napaka? V šoli. Ko bi se mladina naučila pravilno tuje besede izgovarjati, nikomur bi ne presedali *th*, *y*, *ae*, *oe* in podvojeni glasniki.

Jaz pri tej pisavi nimam niti krivde niti zasluge. Ostalo mi ni drugega, nego da sem se držal sprejetega načela, in sicer v prvih Vadbah popolnoma, ker so se tiskale ob enem s slovníkom, v drugih pa in v latinski slovníci s to spremembo, da sem za glas *k* in *f* pisal *k* in *f* nam. *c* in *ph*, na pr. konjunktiv. Pisava v slovníci je torej krenila, kjer je bilo mogoče,

¹⁾ Gorenji odgovor smo prejeli že v drugi polovici meseca prosinca, ko je bila natisnjena šele polovica prof. Bežkove razprave. Akotudi se je naš list že od nekdaj potezal za pisavo staroklasiških imen, kakeršno zagovarja g. prof. B., vendar smo odgovorili g. prof. K., da vzprejmemo odgovor, da bi pa bilo vsekakor umestnejše, ako bi odgovarjal šele po dovršeni razpravi, ker bi bilo tedaj še časa dovolj. Gospod prof. K. nam nató ni odgovoril ničesar, pač pa nam je v minulem meseci poslal jako rezko dopisnico, na kateri govori o »revolverpressie i. t. d. in odločno zahteva, da se priobči njega odgovor, zakaj: »Kdor napade sprejema, je dolžan tudi odgovor sprejeti«. Mi seveda ustrezamo g. profesorju in priobčujemo njega odgovor, précej za njim pa pojasnila g. prof. Bežka, ker nam je do tega, da se razbistri in dožene to vprašanje.

na ono stran, katero g. pisec zagovarja; lastna imena v slovenski obliki se ondu sploh ne jemljejo v poštev; vendar pravi g. Bežek, da sem je ravno v slovnici tiral do skrajne doslednosti. Kdo bi vse premislil, predno govori! To bi moral kak Prometej biti.

I kaj smo tako strašnega storili, da nas dregajo zdaj z nezrelimi dokazi? Postavili smo se javno na didaktično stališče.

Didaktika, zlasti na nižih stopnjah, zbližuje predmete, katere med seboj primerja. Ako se učencu narekuje: Cyrus, Themistokles, *y* in *th* pravilno izgovarjaje, bo v njegovi latinščini menj pomot, kot če rečeš: Cir, Temostokel. Takisto je s knjigo. Če vidi tuje besede, ne samo lastna imena, tako pisana, kakor se imajo izgovarjati, nauči se jih tudi pravilno izgovarjati.

Doktrinêrji pa in drugi pedanti naredo okrog predmeta debelo in visoko ograjo, da jo potem ali prebijajo ali čez njo lezejo, ali pa odganjajo z njo učence. Vsak po svoje.

Kermavner.

V obrambo.

Al práv se piše káψa ali káfha
Se šóla nóvo čërkarjov serđita
Z ljudmí prepíra stáriga kopíta,
Kdo njh pa právo těrđi, to se práša.

Takó menda poreče mnogokateri naročnik »Zvonov«, ko mu pride pred oči g. prof. Kermavnerja odgovor in moja obramba. Nehoté morda vzdihne: »Bog pomagaj! Že zopet azbučna vojna!« No, naj se pomirijo gospóda čitatelji; g. profesorja K. odgovor je, kakor so se uverili, ne samó jedernat, ampak tudi kratek, in tudi jaz se bodem potrudil, da se ognem gostobesednosti.

Zagovor moj pa tudi smé biti kratek; uprav lakoniški bi lahko pozval g. Kermavnerja: »Čitajte moj spis v prvih dveh številkah letošnjega »Zvona«, zakaj tamkaj najdete povoljnega odgovora ne samó vsem ónim pomislekom, ki ste jih našeli, ampak tudi še drugim, ki bi se utegnili dvigniti proti domači pisavi staroklasiških lastnih in drugih imen.« S tem bi bila pravda od moje strani končana, zakaj to smé vsakdo zahtevati od literarnega svojega nasprotnika, da preporni spis prebere; vendar je g. prof. K. mojo nezrelost toliko preziral, da je ta odgovor spisal in poslal uredništvu »Zvonovemu«, še predno je izšla 2. številka; a niti tega, kar sem napisal v 1. številki, spoznal ni vrednim paznega čitanja, drugače bi se mu ne bilo pripetilo, da navaja proti domači pisavi takšen razlog, o katerem sem razpravljal že ondu (glej na mestu rečenem str. 45. o rimski pisavi grških tujk).

Možno se mi je bilo ozirati v svojem spisu na vse óne razloge, ki se upirajo domači pisavi, a podpirajo izvirno pisavo staroklasiških imen, in to zategadelj, ker sem bil prisoten pri skupščini gimnazijskih učiteljev, ponajveč filologov, katero je sklical g. ravnatelj Wiesthaler baš v ta namen, da reši to vprašanje. Prišli so na tisto zborovanje skoro vsi óni gospodje, ki so z g. profesorjem K. vred določili pisavo latinskih učnih knjig; tedaj sem lahko čul in sem si tudi zabeležil vse vzroke, ki govoré za to ali óno pisavo, in sem se tudi sam udeležil debate. V le-tej se je končna zmaga v obče z nekimi ustopki nagnila na óno stran, katero zagovarja „Zvon“ že od nekdanj. Iz tega gg. čitatelji lahko presodijo, ali sem bil dovolj pripravljen in podkovan, da sestavim spis, ki je bil potemtakem skoro samó nekakšno poročilo o omenjeni skupščini; saj se mi je pri tisti priliki celó poverila izrecno ta naloga, češ da se pošlje zapisnik o naših razpravah v presojo tudi učiteljskim zborom drugih slovenskih gimnazij. Toda mislil sem, da je bolje, ako objavim o tem sestavek, ki ga lahko čita tudi širše občinstvo, nego da napišem poročilo, namenjeno samó omejenemu krogu. — Po vsem tem mi slavno čitateljstvo menda verjame, da sem g. profesorja K. psovko o „nezrelih dokazih“ prav hladnokrvno požrl.

Rad pa priznavam in iskreno se kesam krivice, katero sem storil g. profesorju K., da sem v svoj spis vpletel njegovo ime; vidim, da mu je bilo to jako neljubo. Prav žal mi je, da nisem namesto »Kermavnerjeva teorija, K. pravopis« i. t. d. rabil splošnejših izrazov, n. pr. »antikni ali antični pravopis, izvirna pisava« i. t. d.; morda bi se bila s tem preprečila vsa polemika. Ali v zadoščenje g. profesorju izpovedujem, da nisem hotel njemu nikakor podtikati kake odgovornosti za tisto pisavo niti ga grajati kot nje očeta; saj mi je bil znan iz óne skupščine njen početek. Rabil sem marveč popolnoma „bona fide“ njegovo ime, in to brez kakega častnega naziva (gospod, profesor), zaradi kratkoče, kot nekakov tehniški izraz. To pa sem menil, da smem storiti tem lože, ker je s tistim pravopisom pisan i Rožkov slovar (1882.), i njegove vadbe (1882., 1883.) i njegova slovnica (1885.). Takisto se je g. ravnatelj Wiesthaler, menda tudi radi kratkoče, v predgovoru svojim vadbam (za drugi gimn. razred, 1886.) izrazil takó-le: »Pravopis slovenski uravnan je tudi v tem delu vsaj v obče po Kermavnerjevih učnih knjigah.« — Odkrito pa naj povém: niti sanjalo se mi ni, da bi moja pisava utegnila razžaliti g. profesorja Kermavnerja. Da sem napisal ta-le stavek: »To načelo je tirala do skrajne doslednosti slovnica prof. Kermavnerja, ki je v svojih prej izšlih ‚Vadbah‘ še nekoliko omahoval«, k temu me je napotilo to, ker sem v njegovih vadbah (Prvi del) čital razno oblikovana lastna imena, a tem raznoterim oblikam nisem vedel pogoditi pravila. N. pr. na strani 3. čitamo: *Scipio Afričan, C. Marius* poleg

Rhen in *Dunav*, *Karthago* poleg *Korinth* in *Numantija*, — Pozneje ukrenjene izpremembe gledé na glasove *c* in *k*, *ph* in *f* pa so mi bile znane iz óne skupščine.

Sedaj samó še dve tri pripomnje, da vsaj nekoliko spopolnim nezrele svoje dokaze z ozirom na g. profesorja K. nasprotne dokaze.

G. prof. K. piše: »Enako so sprejeli praktični Rimljani za grške besede črke *th* in *y*, ker so ju drugače izgovarjali, kot *t* in *i* i. t. d. — Ne vé m, ali so bili Rimljani bolj praktični v starejših časih, recimo pred Ciceronom, ali pa poslej, toliko pa vé m, da so rabili omenjeni črki, takisto črke *z* (v novič), *ph* in *ch* šele za Cicerona ali malo pred njim. Poslušajmo, kakó piše o teh črkah tujkah W. Corssen „Ueber Aussprache, Vokalismus und Betonung der lat. Sprache,“ Leipzig 1868, str. 12. in 13.:¹⁾ „Einen Zuwachs erhielt nun das Lateinische Alphabet zunächst durch die Wiederaufnahme des verloren gegangenen *Z* aus dem Griechischen Alphabet. Dieses erscheint in altlateinischen Inschriften nur vereinzelt, ist aber schon zu Ciceros Zeit, wie bereits oben nachgewiesen ist, in der Bücherschrift für Griechische Wörter und Namen gebräuchlich. Das Griechische *Y* wird in älteren Lateinischen Inschriften gewöhnlich durch *V* wiedergegeben, selten durch *I*, ist aber zu Ciceros Zeiten schon gebräuchlich geworden, also gleichzeitig oder wenig später als *Z* aus dem Griechischen Alphabet aufgenommen und mit diesem an das Ende des Lateinischen Alphabetes angefügt worden. Aber *Y* und *Z* gelten den Römern immer als Griechische Buchstaben, sie haben nie Römisches Bürgerrecht und Römische Namen erhalten.“ — Navedši pomnoženo latinsko azbuko nadaljuje Corssen takó-le: „Etwa gleichzeitig mit der Aufnahme des Griechischen *Y* und *Z* in das Lateinische Alphabet machten die Römer Griechischer Aussprache und Schrift ein weiteres Zugeständniss. Während sie nämlich in der ältern Zeit statt der Griechischen Aspiraten *ϕ*, *χ*, *θ*, für die sie keine entsprechenden Laute in ihrer Sprache hatten, in Griechischen Lehnwörtern und Namen *p*, *c*, *t* sprachen und schrieben wie statt des Griechischen *ζ* *s* oder *ss*, statt des Griechischen *υ* *u*, seltener *i*, weil sie überhaupt die Wörter, die sie aus dem Griechischen entlehnten, in Lautgestaltung, Wortbildung und Wortbiegung sich mundgerecht machten und latinisiereten, fingen sie gegen die Zeit des Cimbernkrieges an, den Laut jener Aspiraten durch *ph*, *ch*, *th* zu umschreiben, weil die Gebildeten die Griechische Aussprache derselben nach-

¹⁾ Corssenove besede navajam doslovno, izpustil pa sem citate. Naj mi gg. čitatelji oprosté dolgi nemški izvadek, ki mi podaje izborno dokazilo; da bi ga bil prevédel, to mi radi natančnosti ni kazalo.

ahmten (to je tista rimska praktičnost!) Nach etwa halbhundertjährigem Schwanken zwischen der ältern Aussprache und Schreibweise ward dann die letztere in der Sprache der Gebildeten und in der Litteratur zur Regel. Aber da die Volkssprache fortfuhr, in alter Weise Griechische Namen zu latinisieren, findet sich in Inschriften der Kaiserzeit statt ph, ch, th vielfach p, c, t, für ph in der späteren Kaiserzeit auch f geschrieben. Unwissende Abschreiber von Inschriften, welche die Aussprache und Schreibweise der Gebildeten nachahmen wollten, aber nicht sicher wussten, wo dieselbe berechtigt sei, schrieben gelegentlich auch falsch ph, ch, th statt p, c, t. Ebenso erklärt sich die in den Noten des Tiro und Seneca vorkommende Schreibweise th für s, da das Griechische θ assibiliert gesprochen wurde.“

Ali ni bilo pri Rimljanih do pičice takó, kakor je sedaj pri nas? Vse do najnovejšega časa smo dobro ali slabo izhajali z oskodno svojo azbuko, prej bohoričico, sedaj gajico; naši Vodniki in Prešérni, Levstiki in Stritarji so se zadovoljevali z njo. Vse poskuse, spopolniti jo z nekaterimi novimi znamenji, zavrnili je národ odločno. Toda glejte! V devetem desetletji devetnajstega stoletja smo se po mrvici poslovenjenih latinskih šol hipoma vzpeli do óne ciceronske omike in posnemamo takó izvrstno tujih jezikov glasove (o katerih izreki se sicer učenjaki še vedno prepirajo), da moramo po vsaki ceni prav kakor izobraženci rimski uvésti nekaj novih pismenk v oskodno azbuko svojo. Da nas nevedni národ — profanum vulgus — ne more slediti na tem poti, kaj nam omikancem do tega! Napósled — če ne prej, vsaj čez poldrugo stotino let, ko se bode pisalo leta 2000. in nekaj čez po Kristusovem rojstvu — vender zmagamo!

G. profesor K. piše: „Kje tiči tedaj napaka? V šoli. Ko bi se mladina naučila, pravilno tuje besede izgovarjati, nikomur bi ne presedali *th*, *y*, *ae*, *oe* in podvojeni glasniki.“ — Aha, šola je torej tista panacea, ki nam pomore do zmage! Sedaj šele umejem, zakaj je stoletja trajala pri Rimljanih óna borba med izobraženci in neveščim národom; šol niso imeli, vsaj toliko ne, niti takšnih, s kakeršnimi se ponašamo mi. Mi pridemo mnogo hitreje do zaželenega zmotra, in skoro jame naš národ *klasik* in *gymnasij* izrekati vse drugače, pravilneje, negoli do sedaj, ko ga je motila barbarska pisava *klasik* in *gimnazij* ali *gimnazija*. Oj, ti zarobljeni Prešéren, ki si se drznil klasiško besedo *klasik* izgovoriti celó gorenjski — debelo, po bejaški —! Razlika med izrekama *klasik* in *klassik* pa je menda ista, kakor med *poletje* in *polletje*, kaj li?

Ko je pokojni Miklosich izustil imenitni rek, da glasoslovni zakoni niso naravni zakoni, tedaj bi bil pač moral pripomniti, da gré med óne činitelje, ki pretvarjajo glasoslovne zakone, šteti sósebnó tudi — šole!

Toda še jeden razlog je, ki podpira vzprejem tujih črk: »Enako je tudi cirilica (recte: cyrillica) sprejela posebne črke za *th*, *ps*, *x*, *y* v tujih besedah.* — Dà, ta razlog nam je pa popolnoma sapo zaprl, odkrito priznamo, da se ga nismo nádejali! Sedaj pa kàr orožje iz rok! Drugega ne morem, nego da svetujem g. Lamurskemu in drugim književnikom, ki bi radi priredili cirilico za slovenščino, naj se gotovo poprimejo tudi ravno navedenih cirilskih pismenk. Potem naj se cirilica ruska, srbska in bolgarska skrijejo pred našo! Toda vzprejeti ne smejo samó óne četvorice, ampak tudi vsa tista »znamenja, s katerimi so staroslovenski pisci, hlapčevski posnemajoč Grke, grdili zlasti samoglasnike ob začetku.« (pr. Miklosich, *Alt-slawische Formenlehre in Paradigmen*, str. XXXIV.) Sicer natančnost ne bode popolna!

Ker g. prof. Kermavner v odgovoru napósled omenja »dokrinêrjev (recte: doctrinarjev) in drugih pedantov«, tedaj nastane vprašanje, kateri so ti; ali óni, ki so v svoji preproščini uverjeni, da sicer naša národna pisava ni popolnoma dovršena, da pa vendar jako lahko izhajamo ž njo, kakor nas uči izkušnja (gl. Miklošičevo berilo za osmi gimnazijalni razred, na Dunaji 1865., str. 5.) ali pa óni, ki mislijo pospeševati natančnejšo izreko tujk s tem, da pišejo *klassik* in *gymnasij*? Razzodbo o tem vprašanji smehljaje prepuščam slavnemu čitateljstvu.

V. Bežek.

LISTEK.

Iz odborove seje »Maticе Slovenske« dné 9. sušca. — Zapisnik poslednje seje se odobri; zapisnik o seji gospodarskega in književnega odseka z dné 20. prosinca in dné 5. sušca je na ogled. — Na znanje se vzprejme poročilo gospodarskega odseka o nekaterih izpremembah pri hišnih strankah in o računih poslednje dôbe. — Za letos se izdadó tri knjige: 1. »Letopis«, urednik prof. A. Bartel. Knjiga izide v »Národní Tiskarni.« 2. »Goriška«, spisal prof. S. Rutar. Knjiga izide pri Milici. 3. »Z ognjem in mečem«, povest; prevel iz poljščine po Sienkiewiczzi *M. M. I.* in *II.* del. Knjiga izide z ilustracijami v tiskarni F. Šimáčkovi v Pragi v obliki češkega prevoda. Prvi dve knjigi se natisneta v 2500, zadnja pa v 2700 izvodih. Obseg vseh treh knjig je preračunjen na 55 pól. — Kot založna knjiga izide v drugem natisku pri Albrechtu v Zagrebu »Slovenska stenografija«, spisal prof. A. Bezenšek; obsezala bode 6—7 tiskovnih pól. — Pokorny-Tuškov »Prirodopis rastlinstva« se tretjič ne bode izdal in zalagal, ker ne dopušča gmotno razmerje. Šolska predstojništva se utegnejo pogoditi z drugim založnikom, ki izdá to knjigo morda z deželno podporo. — Zamudne člane, ki plačujejo udnino šele potem, ko so knjige že razposlane, napotiti je na knjigarje. Le kdor redno plača v prvi polovici vsakega leta, ima zagotovljene knjige dotičnega leta. — Na razpis častnega darila je došla »Maticе« povest »Dudka«, ki pa ni ustrezala zahtevam. Druga povest »Mešetar«, katera se je vrnila pisatelju, da jo neko'iko predela,

doslej še ni bila predložena iz nova. — Nekatero izpremembo v poverjeništvu se vzprejmo na znanje. — Več društev in posamičnikov je prejelo založne knjige. — Russelova knjigarna v Münstru si je izprosila za svoj katalog več pojasnil o društvenih knjigah; nje prošnji se je ustreglo. — Knjižnica se je pomnožila od zadnje seje za 98 knjig, zvezkov in časopisov, največ slovenskih, ruskih in čeških. — Umrlo je v zadnjem času 5 ustanovnikov. — Za lani je plačalo udnino 1747 letnikov, za letos doslej 359; od zadnje odborne seje je pristopilo iz nova 29 drušvenikov, in sicer 1 kot ustanovnik (izmed letnikov) in 28 letnikov.

Nov dijaški list »Vesna« je začel izhajati v Celji pri D. Hribarji. »Vsebine je leposlovno-znanstvene, vender pa ne izključuje dnevnih vprašanj, ako so tesno združena s kulturnim napredkom Slovanov«. — »Vesna« izhaja po jedenkrat na mesec na jedni pōli in stane za vse leto gld. 1.50. Uredništvo novemu listu je na Dunaji VIII., Wickenburggasse 12, naročnino pa vzprejema Dragotin Hribar v Celji. — Ta novi list naznanjamo, ker se nam je poslal na ogled; priporočati ga pa ne moremo. Kritika se je izrekla o njem jako neugodno in ga označila za nepotrebna. Književnim poskusom sploh ne kaže ustanavljati posebnega lista, nikar še takšnim, kakeršne podaja prva številka „Vesne“. Več govoriti se nam vidi nepotrebno, ker se list, takó pisan, itak ne more vzdržati.

»Črna Gora« se imenuje pripovedna pesem, katero je zložil prof. J. T. Turkuš v Gradci. Knjižica obseza 22 strani in je posvečena knezu in škofu dr. M. Napotniku. Dobiva se po 20 kr. izvod. Naslov: Prof. Turkuš, Graz, Lessingasse 22. — O priliki morda kaj več.

Slovenske šolske knjige. V spopolnitev naše beležke v poslednji številki bodi omenjeno, da je deželni zbor kranjski za izdajanje slovenskih šolskih knjig v letu 1892. zopet dovolil 2000 gld. iz deželnega zaklada. — O knjigi prof. Orožna prihodnjič.

»Gorske cvetlice«. Slovenski napevi za čvetero in petero mešanih glasov zložil Janez Laharnar. Takó je naslov zbirki, obsezajoči sedem mičnih, v preprosto národnem duhu zloženih pesmij. Pesemce kažejo skladateljevo nadarjenost za preproste, lahke melodije. Priporočali bi gospodu skladatelju, da to nadarjenost svojo še kolikor móči izobrazí s studijami dobrih skladb slovenskih in drugih národov. Zaradi prijetne preprostosti, lahkote in časih srečno pogojene ljubkosti posamičnih pesem priporočamo slovenskim mešanim zborom to skladateljevo četrto delo, katero je tudi sam založil. Srečno so v omenjenem zmyslu pogojene pesmi »Pozdrave«, »Planinska roža« in »Potoki tecite«. Nekatero hibe, katere so še v delu, popravijo lahko izvajajoči dirigentje sami. Pesmi je dobiti pri skladatelji ali pri Blasnikovih naslednikih v Ljubljani. Cena jim je 50 kr.

Koncert »Glasbene Matice« v dvorani filharmonijskega društva dné 12. sušca je bil preimeniten dogodek ne samó za Ljubljano, ampak za vse Slovenstvo. Kar so obetali pevci lani, ko so osnovali novi pevski zbor v „Glasbeni Matici“, to so sijajno zvršili pri zadnjem velikem koncertu. Sedaj smelo trdimo, da smo se Slovenci tudi na tem polji popeli do umetniške višine, katere nam odslej nihče ne more utajiti. Blagodejno bode vplival ta pojav na vse Slovence, vzpodbujal jih in jim krepil prepričanje, da mali naš národ še ni izgubljen, ko ima v sebi toliko življenske móči! — Vzpored koncertu je bil bogat in sestavljen umetniški premišljeno, ker je zgolj zasluga mladega in nadarjenega pevovodje g. M. Hubada. — Prva in zajedno glavna točka je bil Dvořákov 149. psalm. Anton Dvořák, porojen dné 8. kimovca 1841. leta v Nelahozevsi pri Kralupu na Češkem, sedaj profesor na praškem konservatoriji, mora se poleg Smetane, Napravnik, Zdenka Fibicha, Bendla, Nesvatbe in drugih prištevati najplodovitejšim skladateljem češkim. Njegove genijalne skladbe niso samó znane v ožji domovini njegovi, ampak pridobile so si že splošno svetovno priznanje in se izvajajo po vseh večjih mestih evrop-

skih in ameriških. Nemci, sôsebno na Dunaji, prezirali so jih res nekaj časa, toda skoro je prevladalo tudi med njimi trezno in nepristransko mišljenje. Dvořáka znači neutrudna delavnost (sedaj šteje že opus 90.), prirojena izvirnost in mojsterska dovršenost v vsebini in obliki. Neusahni vir lepih melodij so mu češke národne pesmi, katere združuje z najnovodobnejšim, do cela dovršenim glasbovanjem.

Najnovejše velike skladba njegove so: op. 89. véliki requiem, op. 88. četrta simfonija in op. 84. velika opera „Jakobin“. Tudi psalm (op. 79.) pripada vrhuncu umetnikovega glasbovanja, zakaj pred njim so bile že zložene svetovno-znane skladbe, n. pr. 3 simfonije, 2 oratorija, 2 operi in veliko število orkestralnih in kamornih kompozicij. — Psalm je mogočen slavospev Stvarniku. Vzvišena pesniška snov in slavnostni glasbeni izraz z mogočno instrumentacijo takó silno pretresa poslušalca, da trepeče pred vsemogočnostjo Najvišjega; zajedno pa povzdiguje njegov duh do nevidnih višin božjih. Uvod mirno pričenjajo vijoline, njim se polagoma pridružujejo lesena in pihalna trobila, takó da napósled narase jakost in obsežnost glasov, ki so izvedeni na orgeljskem basu, obsezajočem osemnajst taktov, do velikanske, skoro nepregledne obilosti, kar slikovito znači, da se bode vršilo nekaj veličastnega. Sedaj pričinja pevski zbor: „Nova pesem Stvarnika poslavi!“ Prvi del je homofonski stavek, izveden sedaj četverglasno, sedaj zopet menjajoč ženski in moški zbor. To izvajanje in slavnostni zlog v obče se dasta primerjati le najboljšim slavospevom v Händlovih oratorijih. Zanimljivo je pri Dvořáku sploh, kakó razvaja harmonijo od dominante preko oddaljenih tonovih načinov na toniko. Tudi v psalmu napravlja razvajanje od c-dura preko b-dura na a-dur velikanski vtisek. To višje in višje popenjanje nam lepó izraza brezmejno mogočnost božjo. Značilno svojstvo čeških národnih pesmij so pogoste sinkope. Tudi v psalmu so uporabljene in ker nastopajo v mnogoglasnih akordih, zató je njih učinek zlasti za slovensko uho domačeprijeten. V srednjem stavku prvega dela so glasovi v prosti ožini na tó taktov obsežnem orgeljskem basu figurovano izvedeni in prehajajo preko oddaljenih harmonij jednoglasno od dominante na toniko. Starega pravila o glasbeni trozložnosti se Dvořák izogiblje; ponavljanje prvega dela zaznamuje le kratko v štirih taktih, končuje petje jednoglasno in prepušča ponovitev orkestru. Sklepaje prvi del razširja Dvořák jednoglasni stavek v sedmeroglasen vokalen stavek in se kaže tu mojstra tudi moderne kromatike. Sôsebno ta odstavek nas je kár presenetil. Po mirni orkestralni medigri se pričinja drugi del skladbe z milobno recitacijo, altovo in basovo. Za njo se popne skladba, dramatiškemu tekstu primerno, do slovesne in zeló umetnostne polifonije. Najbolj dramatiški je ta del pri besedah: „A meč vihtë . . . da bi kaznovali zló nešteto, národom prinesli ž njim osveto“. Psalm se končuje z jednoglasnim koralnim petjem najprej basovim, nató tenorovim in altovim, za katerim prihaja homofonsko ponavljanje prvega dela. —

Za psalmom smo slišali vokalno točko, nov moški zbor *Nedvědiv* „Ne zabi me!“ katerega je lani izdala „Glasbena Matica“ v zvezku, obsezajočem osem novih Nedvědivih moških zborov. Preprosti in oskromni skladbici je bilo težavno stališče za mogočnim, razsežno osnovanim psalmom. Dasi ni preduhovita, vendar nas je prijetno genila nje nežnost, mirno vezana melodija in zelo umetna razdeljena dinamika. Treba jo je le čustveno peti, in ljubka pesemca se omili vsakemu razumnemu poslušalcu, kateri ceni tudi preprosto lepoto. V svoji obliki se odlikuje po zeló pravilnih stavkih in perijodah.

Dvořákov „Moravski dvospevi za ženske glasove“ (op. 32.) se prištevajo najljubljenjšim in preprostem ljudstvu najbolj znanim skladbam. Dražestni so ti dvospevi takó, da ni kmalu dobiti lepših biserov na vsem muzikalnem polji. Vsem je snov najnežnejša ljubezen, katera se nam često kaže v ljubko najivni obliki. Take vrste sta zlasti dvospeva „Prsten“ in „A já ti uplynu“, katera sta se pela kot 4. točka.

Njiju kratka vsebina je: a) Godba igra, nevesta se odpravlja na ljubimca dom. Sedaj se spomni, da je pozabila „zlati prstan svoj“. b) Ljubica hoče pobegniti, ljubimec je ne dá iz rok. Ako bi se izpremenila ona v ribo, vzel bi on trnek; ako se izpremeni v golobico, vzame si on črne gavrana i. t. d. Napósled hoče biti ona zvezda, on pa vé za ljudi učene, ki mu pokažejo zvezdo, in vzklikne: „Jaz te ne dam iz rok!“ Do cela izvirne melodije tekó gladko, nikjer zastajaje; harmonije se vrsté popolnoma prirodno; oba glasova se družita iz lahka, dasi sta samostojno razvedena. Nežno kakor vse je tudi spremljevanje.

Druga vokalna točka je bil nov slovenski mešan zbor *Foersterjev*, zložen na krasne besede Pagliaruzzijeve balade „Ljubica“. Po splošni sodbi glasbenikov in nevesčakov je ta skladba poleg Nedvčdove skladbe „Nazaj v planinski raj“ najboljši slovenski mešani zbor. Odlikuje se po mojsterski koncepciji in izredni izvirnosti. Plemenita pesniška in muzikalna ideja je izražena deloma dramatiški presunljivo, deloma se vpodablja v resno-mirnem episkem pripovedovanju. Raznovrstna dikcija, mnogi izpremeni taktovih načinov in duhu balade povsem primerno gibanje harmonij po sorodnih tonovih načinih, to vse se druží, da je pesem zanimljiva in izrazna, in ker je skladatelj navzlic posamezni raznovrstnosti ohranil v celoti jednotno obliko, zato je učinek tudi v absolutno muzikalnem oziru čist in globok. Takoj začetek pesmi, strog četveroglasen stavek v g-mollu, odlikuje se po a capella-obliki in po zanimljivem postopanju glasov v strogi, koralu podobni harmonizaciji, in lepó izraža resno situvacijo: „Ležal na mrtvaškem odru . . . mlad je mož“. Sedaj se mirno pripoveduje: „Mrtveca od jutra v večer hodijo ljudje kropit . . . samo nekdo ni prišel zánj molit“. — „Vsi so prišli, samo ljube, ljube k njemu ni biló“ pojó ženski glasovi dvoglasno in troglasno na basovem tonu moških glasov sorodne g-durove tonike in donimante. Po moškem petji: „Pa pred kočico dekleta drobne stikajo glavé in skrivnostno šepetajo“ povzemó troglasni ženski glasovi v živogibnem tempu opravljivo: „Saj sem rekla, saj sem rekla, da je čisto brez srcá“. Zlasti ta stavek je skladatelj pogodil káj ljubko. Tudi starke v sobi se hudujejo: „Glejte, ona ni prišla, za njega nič ne mara, brez vesti je, brez srcá, tak je zdaj ta mladi rod“. Toda prehitro so sodile. „Drugo jutro zvon se tožno je glasil — ona je preminula, počilo ji je srcé“. Skupni zbor zopet povzame resni zlog začetka balade in izvéde konec z genljivim, srce pretreščujočim izrazom v fortissimu, kateri tožno pojema in napósled pianissimo mine líki zadnjemu utripu ginečega srca. — Skladatelj je zložil pesem kot op. 44. za namerjano mariborsko slavnost „Slovenskega pevskega društva“ leta 1891. Slovenci moramo biti g. Foersterju hvaležni, da je obogatil glasbeno našo literaturo s takó krasnim in duhovitim umotvorom!

Zadnja točka je bila „Cerkveni zbor“ iz *Pietro Mascagnijeve* opere „Cavalleria rusticana“ (mi bi rekli „Selska čast“). Dve leti še nista minili, odkar se je prvič predstavljala ta opera, in že je razširjena po vsi Evropi in Ameriki. Da je osemindvajsetletni skladatelj v toli kratkem času takó zaslu s prvím svojim opernim delom, to je pravi unikum v glasbeni zgodovini, zakaj vsi slavni skladatelji n. pr. Bach, Händl, Gluck, Mozart, Beethoven, morali so si šele po dolgoletnem trudu in naporu priboriti priznanje. Vzrok temu je nedvojbená genijalnost skladateljévá, njega ne toliko izvirna, nego ognjevitá dramatiška glasba in mojsterski libreto, kateremu ni lahko najti jedneakega. V koncertu se je izvajal odlomek iz te opere, dvojen mešan zbor s spremljevanjem orkestra. Umesten je tudi za koncertno dvorano, ker je samostojno-celoten v obliki in ga poslušalci umejo, dasi je iztrgan iz opernega dejanja. Situacija je taka: V sicilijanski vasi je na Vélíko nedeljo ljudstvo zbrano v cerkvi in na trgu pred cerkvijo. Po službi božji pojó verniki klečé slavospev vstalemu Gospodu in sicer v cerkvi „Regina coeli laetare“, pred cerkvijo

pa „Njemu slava, ki vstal je od smrti“. Šesteroglasni latinski zbor, ki se je pri koncertu pel v stranski sobi, ponavlja glavne motive iz znanega opernega intermezza, zanimljivega i v harmoniskem i v melodiškem oziru. Za tem prihaja zbor pred cerkvijo; v začetku ga spremljajo večinoma trobila in leseni instrumenti. Za kratkim sopransolom Santuzze (gdč. *Daneševa*), vaškega dekleta, ki zaradi prestopka po tamošnji šegi ne smé v cerkev, nastopa polagoma ves zbor, med slavnostnim petjem pa se zajedno čujejo iz cerkve (v koncertu iz stranske sobe) orglje in aleluja. Ta mogočni prizor in novodobne dramatiški izvedena polifonija nas prepričuje, da skladatelj ni zaslul brez vzrokov. Dasi ni klasiški duhovit, vendar je njega skladba vseskozi melodiška, nikjer dolgočasna, v instrumentaciji pa zelo izrazna. Na poslušalce je napravila vidno globok vtisek.

Pri koncertu so sodelovali operni pevec g. *J. K. Trtnik*, koncertni mojster g. *Hanus Baudis*, pianist in učitelj „Gl. Mat.“ g. *K. Hoffmeister* in vojaški orkester. G. Hofmeister je spremljal nekaj točk na klavirju s finim čustvom, dobro tehniko in razumnim predavanjem. Vojaški orkester pa se nam je zdel preglasen in časih premalo občuten. G. Trtnik je pel dve veliki in težki ariji, tekmošpev Walterjev iz opere „Mojsterski pevci norimberski“ in *Hönuovo* arijo iz opere „Oberon“ ter izzval uprav frenetiško pohvalo, da je moral dodati še tri pesmi, med njimi Vilharjevo „Nezakonska mati“ in Zajčevo „Domovini in ljubavi“. G. Trtnik je junaški tenor, a pokazal se je tudi mojstra v kantileni, kar se družji malokdaj. Prijetni glas mu je krepak in obsežen, prehajanje iz prsnih registrov v glavne gladko, intonacija čista, predavanje razumno, izgovor jasen celó v koloraturi. Videlo se je, koliko pridobi prirodna nadarjenost v pravi šoli. Učil je g. Trtnika v Pragi prof. Lev in na Dunaji mojster Mancio. — G. Baudis je igral na goslih jedno Svendsenovo romanco in jedno Zarzyckijevo mazurko. Prva je zanimljiva skladba, katero radi igrajo goslarski virtuvozi, mazurka pa ni preduhovita, dasi je posvečena mojstru Pablu Sarasateju. Ritmika je res živa, vendar pogrešamo pravega melodiškega toka. Ugodno je razveden samó srednji stavek. G. Baudis je igral navzlic ranjeni roki čisto, razumno in lepo frazovano. Dodati je moral še „Španske plesé“.

O pevskem zboru nismo še govorili ničesar. Štel je nad 70 pevk in pevcev, cerkveni zbor pa je pelo poleg teh 60 učencev in učenec „Glasbene Matice“. V vsakem pogledu izvrsten in dovršen res še ni zbor, ali poznalo se mu je, da se je marljivo učil in se v kratkem času mnogo naučil. Gospodu kapelniku *Hubadu* gré popolno priznanje in neomejena hvala. Njega oduševljenost za glasbo in globoka razumnost ideje in tehnike se je očito zaznavala na zborovem petji. Smelo trdimo, da se z g. Hubadom pričinja nova lepa dóba na glasbenem polji slovenskem. —p—

Iz muzejskega društva. Na obilo obiskanem zboru dné 16. sušca je predaval gosp. prof. *Anton Kaspret* o Rankeji in J. Kopitarji. Ranke se je seznanil s Kopitarjem, ko je prišel dné 24. kimovca leta 1827. na Dunaj nabirat zgodovinskega gradiva. Tedanji vsemogočni minister, knez Metternich, dovolil mu je rabiti dvorni arhiv in arhivni oddelke dvorne knjižnice. Tukaj se je Ranke sprijaznil z našim rojakom. Opóldne sta navadno obedovala pri belem volku, kamor so tudi zahajali Hormayr in drugi učenjaki. Kopitar je takrat spoprijateljil Ranketa s slavnim srbskim pisateljem, Vukom Štefanovičem. Plod tega prijateljstva je bila zgodovina srbskega národa. Vuk mu je predložil zgodovinsko svojo zbirko, Ranke jo je od besede do besede preudaril in presodil; pri vsakem dogodku je moral Vuk imenovati priče, s katerimi je govoril, ali od katerih je dobil ustna ali pismena poročila. V vseh drugih rečéh, tičoéh se národnosti, prava in državnih naredeb, učil je Kopitar Rankeja. Te in druge zanimljive stvari iz duševnega občejanja obeh učenjakov je predavatelj zajel iz zbirke Rankejevih listov, katero je nedavno izdal Rankejev učenec, Alfred Dove.

Potem je gosp. arhivar *Anton Koblar* poročal o pasijonskih igrah na Kranjskem v Ljubljani, Novem Mestu, Škofji Loki in v Kranji. Te igre, navedne na Bavarskem in po drugih nemških deželah, uvéllli so na Kranjskem zaradi kuge, ki je razsajala po deželi leta 1598. in 1599. Prirejali so na Véliki teden izprevode po mestnih ulicah in trgih. S podporo bratovščine trgovcev, jezuitov in drugih redovnikov so se te igre v kratkem času udomačile na Kranjskem; osebe iz najimenunejših stanov so sodelovale pri njih, celó stanovi so dovolili v ta namen 1000 glđ. Sósebnó zanimljive so bile igre, katere so priredili kapucini leta 1721. v Škofji Loki s pomočjo meščanov in slovenskih kmetov. Gospod predavatelj je navel za poskušnjo nekatere slovenske pesmi, katere so prepevali kmetje pri izprevodu. Tú imamo začetek dramatike slovenske. Gospod A. Koblar je zanimljivo svoje predavanje zajel iz rokopisa »*Instructio pro processione locopolitanae*«, katerega je našel v arhivu loškega kapucinskega samostana. — Poslušalci so oba predavatelja živahno pohvalili. *Mostovski.*

Slovensko gledališče. »Dramatično društvo« je razvijalo v minulem meseci kàj živahno delavnost, zakaj igrale so se zgolj novosti. Zanimljivi sta bili zlasti predstavi dné 6. in dné 19. sušca, izmed katerih je bila prva na korist kapelniku dramatičnega društva gosp. prof. *Fr. Gerbiču*, druga pa na korist opernemu pevcu in režiserju *g. Fr. Bučarju*. Pri prvi se je ponavljala opereta »*Mornarji na króve*«, poleg nje pa smo videli štiri prizore iz Verdijevega »*Trubadurja*«. Predstavljalo se je namreč (v hrvaškem jeziku) II. dejanje véliki prizor *Manrica* (*g. Bučar*) in *Azucene* (*g. Gerbičeva*), IV. dejanje I. prizor *Leonore* (*g. Daneševa*) in *Manrica z zborom*, 3. prizor *Azucene* in *Manrica*, in poslednji prizor *Manrica*, *Leonore* in *Azucene*. Le-tá prvi poskus vélike opere na našem gledališči je vreden žive pohvale, in občinstvo ga je tudi pozdravilo jako simpatiški; sevéda se ne dá tajiti, da takšni prizori, iztrgani iz celotnega dejanja izgubé mnogo svoje moči in lepote. — Prav tisti prizori so se igrali dné 19. sušca, samó da se jim je dodal še 3. prizor *Manrica* in *Leonore* iz III. dejanja, kjer póje *Manrico* slovečo *stretto*. V začetku te predstave smo videli dva prizora iz Maillartove opere »*Puščavnikov zvonček*«, v katerih sta pela (v češkem jeziku) *g. Bučar* in *g. Daneševa*. V obče je treba reči, da sta obe operni predstavi jako ugajali. Beneficijanta *gg. Gerbič* in *Bučar* sta si pridobila vélike zasluge za slovensko opero, in zató se tudi mi pridružujemo glasni pohvali, s katero ju je obkralo odlikovalo mnogoštevilno občinstvo.

Predstava dné 13. sušca: »*Fužinar*«. Igrokaz v štirih dejanjih. Francoski spisal *Georges Ohnet*. Po nemškem prevodu poslovenil *Val. Kopitar*. — Srečna misel je bila, da se je uprizorilo to sloveče delo, katero si je po vseh gledaliških pridobilo velik uspeh. Igrokaz je spisan po jednako imenovanem romanu *Ohnetovem*, zató ima tudi dókaj momentov, ki nas precéj spominjajo romana. Sicer pa posamični prizori — zlasti *Claire* in fužinarja *Filipa Derblaya* — globoko vplivajo na gledalca, ker so izvedeni takó psihološko resnično. Igranju *g. Borštnikove* in *g. Borštnika* se je poznalo, da sta se vrlo zamislila v svojo nalogo; tudi sploh je bila predstava dobra. — Ali si ni bilo móči preskrbeti prevoda po izvorniku?

Predstava dné 20. sušca: »*Diletantje*«. Veseloigra v štirih dejanjih. Spisal *Julij Rosen*. Preložil *Vekoslav Benkovič*. — Ta igra se ne dviguje nad vsakdanje prikaze te vrste; *Rosen* je spisal dókaj boljših. Ako se mimo tega nekateri igralci (*sicer* vedno jedni in isti) kár nič ne potrudijo, da bi proučili svojo nalogo, tedaj je sevéda uspeh še manjši. Vidi se nam, da nekateri igralci niti po imeni ne poznajo óne ozirnosti, katero so dolžni gledališkemu občinstvu.

Predstava dné 25. sušca: »*Putifarjeva žena*«. Burka v jednem dejanji. Po *A. Görnerji* poslovenil *Ignacij Borštnik*. — Oskromna ta burka se je izvajala jako malo

decentno, bodisi v igri bodisi v kostumih. Ako se kdaj ponoví, nikakor se ne smé v tej obliki. — »Codrillo«. Opera v 1 dejanji. Tekst in glasbo zložil *Rudolf Wurm*. Poslovenil *Fran Gerbič*. Ta opera ni uspela posebno; vzrok temu je nekoliko ta, da se glasba povsod ne prilega strastni vsebini, kolikor toliko zloženi po Vergijevem slovečem delu, še več pa to, da se je opazalo dôkaj negotovostij pri zboru in pri orkestru. Vender se vzdrži na našem gledališči, ker ima tudi lepe glasbene točke in je mimo tega pripravna za manjše odre.

Predstava dné 27. sušca: »Nora«. Igrokaz v treh dejanjih. Spisal *Henrik Ibsen*. Preložil *Fr. Svoboda*. To delo genialnega realista je prvo, ki se je predstavljalo na odru slovenskem. O »Nori« so mnenja različna; mnogo se je že pisalo za njo in proti nji. Izborno se v nji obravnava ženski problem, ki zanimlje gledalca od prvega do zadnjega prizora, samó konec se nam ni hotel prav prikupiti, dasi je dobro motiviran. Predstava je bila jedna izmed najboljših predstav; gospá *Borštnikova* nam že davno ni prijala takó kakor v veliki in težki nalogi Norini. Tudi drugi so storili svojo dolžnost, g. *Sršenu* pa zopet ni bilo popolnoma jasno, kaj naj igra, in zató sevêda tudi ne, kakó naj igra.

Osebné novice. Č. g. *A. Áškerc* se je zaradi bolehnosti začasno odpovedal svoji službi v Vitanji. — Gosp. prof. *Fr. Hubad* je iz Gradca začasno pozvan v naučno ministerstvo. — G. *Jožef Rakež* je bil nedavno na graškem vsenčilšči promoviran za doktorja medicine. — Skladatelj g. *Fr. S. Vilharja* v Zagrebu je imenovalo hrvaško pevsko društvo »Kolo« za svojega častnega člana.

Tristoletnica Komenskega. Vesoljni pedagoški svet je te dni praznoval spomin češkega, slovanskega in občesvetovnega pedagoga Komenskega. Jan Amos Komenský se je porodil dné 28. sušca 1592. leta v Ogerskem Brodu. Oče in mati sta mu umrla zarano, toda ker sta bila imovita, bilo je Amosu pomočkov dovolj za šolske nauke. Iz početka je hodil v domačo šolo, leta 1608. pa je prišel v latinske šole, kjer se je zlasti iskreno učil latinščine. Pozneje je studiral v Herbornu in Heidelbergu, prišel tudi na Nizozemsko in Angleško; leta 1614. pa se je vrnil v domovino, kjer so ga izvolili za voditelja šoli v Prerovi. Štiri leta pozneje je bil šolski voditelj in propovednik jednote ali občine čeških in moravskih bratov v Fulneku. V obeh mestih je marljivo pisal šolske knjige in se trudil, kakó bi izboljšal šolski pouk. Toda ko so Španci leta 1621. zapalili Fulnek, izgubil je vse knjige in rokopise. Vzpričo velikih verskih zmed se je Komenský delj časa skrival pri svojem zaščitniku Karlu Žerotinu, in ko je napósled leta 1628. prišel ukaz, da se mora izseliti vsakdo, ki ne vzprejme vere katoliške, napotil se je bridko izkušani mož v najhujši zimi na Poljsko. Leta 1623. je še pisal »Labyrinth svetá« in leta 1625. pesem »Hlubina bezpečnosti«, oboje v češkem jeziku. Prišedši na Poljsko, vodil je v Lesebatu ondotno gimnazijo in pisal mimo drugega slavni knjigi »Janua linguarum reserata« in »Didactica magna«. Po teh in drugih spisih je zaslužil učenj mož po vsi Evropi, leta 1642. ga je naprosila angleška vlada, naj bi prišel na Angleško urejat šole po svojih načelih, takisto ga je pozneje naprosila švedska vlada. Nató je prišel v Elbing in Gdansko. Prav takrat (leta 1648.) ga je izvolila občina čeških in moravskih bratov v Lešno za svojega vladiko, in Komenský se je vrnil v Lešno. Dve leti kesneje se je napotil v Saras-Patak na Ogersko, kamor sta ga pozvala knez Jurij Rakóczy in njega soproga Suzana. Ondu je zvršil najslavnejše svoje delo »Orbis pictus« ali »Svet v slikah«, v katerem je položil temelj nazornemu nauku. To monumentalno celo je izšlo leta 1657. in bilo preloženo v dvanajst evropskih in štiri azijske jezike. Po Rakóczyjevi smrti se je vrnil v Lešno, ali leta 1656. je izgubil vse imenje svoje, ko so si Poljaki v vojski s Švedi iz nova osvojili to mesto in je vpelili. Komenský je pobegnul v Amsterdam, kjer je našel gostoljubno zavetje

pri meščanu Lavrenciji Geeru. Na poziv mestnega starejšinstva je tukaj izdal vsa svoja pedagoška dela v latinskem jeziku in dovršil še nekoliko manjših spisov, dné 15. listopada 1670. ali 1671. leta (to se ne vé točno) pa je izdihnil plemenito dušo svojo. Pokopali so ga v sosednem Naardenu.

Mimo naštetih spisov je izdal Komenský še dolgo vrsto drugih del; Adelung jih je naštel 92, imamo jih pa le 54. Odveč bi bilo govoriti o Komenskega zaslugah za šolstvo, ker so jih baš te dni poudarjali vsi strokovni listi. Dovôlj bodi, da je osnoval vse svoje delovanje na krščanski podlagi, da je odmeril priroden pot vsemu šolskemu pouku, da je odločno terjal národni šoli národni jezik! Tristoletnica njegova je zajedno tristoletnica ljudske šole. Ako bi ne bil storil ničesar drugega, nego to, da je vzgajal boljšo mladino za boljšo prihodnost, da je baš s plemenitimi mislimi svojimi provzročil velikanski prevrat v šolskem pouku, storil bi bil dovôlj. Slovanstvo se po vsi pravici ponaša s preslavnim tem svojim učenjakom, največjim učiteljem vseh vekov in vseh národov, z možem, čegar častito ime se je te dni spoštljivo izgovarjalo po vsem izobraženem svetu. Večna slava bode njegovemu spominu!

† **Dr. Blaž Lorković.** Dné 18. svečana je umrl profesor politiške ekonomije na zagrebskem vseučilišči *dr. Blaž Lorković*, pravi član jugoslovanske akademije, častni član pravniškega društva, číslan pisatelj in urednik pravniškega »Mjesečnika«. V prejšnjih časih je priobčil lepo vrsto novel in povestij, pozneje pa se je bavil zlasti z národnogospodarskimi vprašanji in bil v tem oziru sloveč veščák na Hrvaškem. »Matica Hrvaška« je izdala leta 1880. njega »Razgovore o narodnem gospodarstvu«, leta 1883. razpravo »Žena u kući i u društvu«, leta 1888. pa v »Knjižnici za hrvatske trgovce« »Počela politiške ekonomije ili občega gospodarstva«. Lorković je bil vzgleden učitelj in velik rodoljub, ki se je dejanski zanimal za sléharno národno podjetje.

Listnica. K—č. »Prihod pomladi« Vas je tako navdušil, da ste mimo drugega zložili te-le vrstice:

»Noč se krajša, toplo sije
Lepi pomladanski dan,
Tisoč ljubih rožic krije,
Kamor le pogledam, plan.«

»Ako bi Vam kaj ne ugajalo, lahko popravite; mislim pa, da se oblika dobro prilaga vsebini.« Prav govorite: tej vsebini se ta oblika res izvrstno prilaga! — Tč. Neverjetno, kaj rimate: to so asonance, ne pa polni stiki! — F. S. Ako bode le mogoče. — J. K. Žal, zopet nerabno. — H. v Z. Jako radi, ali za danes res nismo mogli, Sicer pa prihodnjič vsekakor priobčimo zanimljivo »Pismo iz Zagreba«, v katerem prof. Staré korenito razpravlja o letošnjih knjigah »Matice Hrvaške«.

Popravek. V današnji številki sta na str. 212. v 15. vrsti od spodaj pri tiskovni korekturi izostali besedi „tudi v“. Dotično vrsto beri torej: v bogovom posvečenem mestu Kijevu ali tudi v Novgorodu.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gl. 60 kr., pol leta 2 gl. 30., četr leta 1 gl. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gl. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj **Janko Kersnik.** — Odgovorni urednik **dr. Ivan Tavčar.**
Upravništvo »Národna Tiskarna« Gospodske ulice št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.

navzočnosti, čul sem vse natanko in ni mi bilo treba ugibati in sklepati po posameznih znamenjih in prizorih. Naša gospá je imela nekoliko svojega imetja izposojenega na hiši, ki je prišla na boben. Bilo ni kaj prida kupcev, in vse je kazalo, da se hiša niti ne prodá za toliko, kolikor je na nji vknjiženega denarja. Hoté ali nehoté se je morala naša gospá udeležiti dražbe, da ne bi do zadnjega krajcarja izgubila svojega posojila. Takó so ji svetovali zvedeni možjé. Popolnoma zbegana se je vrnila z dražbe in solznih očj povedala móžu in hčeri, da ji je hiša ostala.

»Le hiše ne!« vzkliknil je stari gospod, »le hiše ne! Izkusil sem, kaj je hiša; imetje je, ki pojedá samó sebe.«

»Kaj hočemo?« zavrne ga žena razvnetá; »ali naj pustim še tisto malo, kar imam? Saj imajo tudi drugi ljudje hiše in venderle živé, celó med bogatine jih štejejo.«

»Med bogatine!« zasmehne se sivček bridko, »vender ga tudi ni večjega siromaka, nego je siromašni hišni gospodar.«

»Bodisi, kakor hoče,« odreže se ona; »borili se bodemo in trudili vse žive dni; saj nam ni usojeno, da bi bili kdàj brez skrbj.«

»Nič se ne bojte, mama,« tolaži jo hči, »ne bode takó hudó ne. Imeli bodemo vsaj svoj dom, da se nam ne bode treba več seliti iz hiše v hišo in plačevati tolike najemščine. Jaz se celó veselim; takšne starinske hiše imajo nekov poseben čar.«

»Lahko tebi sanjati, ali skrbeti bodem morala le jaz,« seže ji mati v besedo; vender se hitro udá v usodo in premišlja s hčerjo, kakó bi si uredili novi dom.

O svetem Mihelu smo se preselili. Dobro je rekla hči, da imajo starinske hiše nekov čar. Imajo ga zlasti po temnejših kotih, kjer se človeku slobodneje razvija domišljija. Vender ne, da bi se posmehoval; kar je res, to je res, tudi jaz sem se prav dobro počutil pod starinsko streho; bolj domače je bilo nego po vseh stanovanjih, katera smo izkusili zadnja leta; ali kar je najimenitnejše, bili smo na svojem. Sicer se ni mnogo izpremenilo v vsakdanjem življenji našem. Skrbna naša gospá se je tudi tù ukvarjala s tujimi otroki, ki so bili časih razposajeni, da jih ni bilo móci krotiti. Bilo jih je, ki so bili razvajeni od dóma in niso kár nič slušali. Kadar ni bilo šole in se niso imeli učiti, prišli so med nas in se razvirali po garnituri, kakor da so domá v družinski sobi. Največ so trpeli moji továriši, stoli, ki so imeli tanke drobne nogé. Vsak čas so katerega poslali k mizarju, da ga je klejil. Prišel sem pa tudi jaz na vrsto. Na moja držaja, na katera so prej nežne gospé in imenitni gospodje le polagali roke, sedali so raz-